

„Najlepším argumentom pre voľný trh nie je to, že je dokonalý, ale to, že je lepší ako čokoľvek iné, čo sme boli schopní v priebehu storočí vymyslieť.“

Michael Munger

www.iness.sk/podpora

/iness.slovakia

/institutelNESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Stihli sme to! Nedostatok papiera, lepenky, či lepidla a ich vybičované ceny nás držali v napätí do poslednej chvíle. Množstvo knižných titulov sa na Slovensku pred Vianocami ani nepodarilo vytlačiť, iné museli dramaticky zredukovať náklad. Ani my sme nedokázali vytlačiť plánované množstvo, ale „aj vrana je vták“ a polovica dodaná 10. decembra stačila na to, aby sme pár stoviek rozposlali všetkým, ktorí vydanie knihy podporili v kampani na Startlabe a ďalšie stovky poputovali do kníhkupectiev po celom Slovensku. Polovica z polovice je na tejto fotke. Ak si našu knihu **Dedičstvo koronakrízy** nájdete pod vianočným stromčekom, pošlite nám fotku, potešíte nás!

Už nie je novinkou, že **sme spustili ďalší ročník celoštátnej Ekonomickej olympiády** pre stredoškolákov. Pred každým ročníkom si kladieme otázku, kde je hranica záujmu o ekonomické vzdelávanie na Slovensku. Predsa len, ekonómia nie je športové zápolenie, efektné výbuchy pri chemickom pokuse v školskom labáku ani nakúkanie do hľadáča teleskopu. Riaditeľka olympiády Monika Budzák v INESS vždy zorganizuje tipovaciu súťaž, koľko študentov sa zapojí v ďalšom ročníku. V tom predchádzajúcom ich bolo 8500 a väčšina mojich kolegov vrátane mňa tipovala už len mierny nárast, prípadne stagnáciu. **Monika ako riaditeľka tejto súťaže opäť prejavila svoj cit a tipla si takmer presne skutočných 11 300! To je opäť priam neuveriteľný medziročný nárast presne o tretinu.** V týchto dňoch prebieha vyhodnocovanie školského kola a päťdesiatka najlepších z každého kraja sa dozvie o svojom postupe do krajských kôl, ktoré sa uskutočnia na prelome februára a marca.

Ďalšou témou, ktorú aktuálne INESS prežíva naplno (možno aj vy ste sa stali cieľom našej aktuálnej informačnej kampane), je náš návrh na **zrušenie „polohrubej“ mzdy**. Minister financií predložil svoj návrh úprav na zjednodušenie platieb odvodov a daní z príjmov za prácu. Nato, aby sme ho mohli pochváliť, však svoj návrh musí

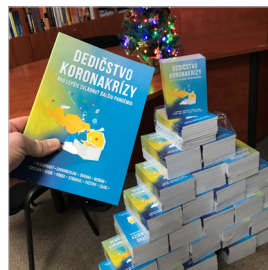
potiahnuť ďalej a spraviť ďalšie dve dôležité úpravy: 1. zrušiť zavádzajúci termín „odvod zamestnávateľa“, pretože je to len účtovná fikcia nesúvisiaca s ekonomickou realitou a po 2. zrušiť aj dnešnú hrubú mzdu, ktorá vôbec neodráža realitu celkových mzdových nákladov, a preto si u nás vyslúžila premenovanie na „polohrubá mzda.“

Prečo to vôbec robíme? Podľa nášho reprezentatívneho prieskumu 2/3 Slovákov nepoznajú skutočnú hodnotu svojej práce. Poviete si, prečo by mali? Napríklad preto, že zamestnanci v dôsledku tejto nevedomosti majú tendenciu podhodnocovať svoje daňovo-odvodové zaťaženie a zároveň nadhodnocovať priemernú ziskovú maržu podnikateľov. Okrem rôznych nežiaducich pnutí (viď veľké spory medzi zamestnávateľmi a zamestnancami/odbormi) toto zakrývanie celkových odvodov z ceny práce vedie k udržiavaniu neprimerane vysokého daňovo-odvodového zaťaženia práce na Slovensku. **Za rok 2020 bol u nás podiel daní a odvodov na celkových mzdových nákladoch 43,7 %, pričom priemer krajín OECD je na úrovni len 37,8 %.** Túto disproporciu treba zmeniť – k čomu môže dôjsť aj vďaka tomu, že zrušíme „polohrubú“ mzdu, čím tiež zásadne zvýšime povedomie zamestnancov o tom, koľko odvodov skutočne zaplatia z ceny svojej práce.

Samozrejme, koncoročný folklór je aj schvaľovanie štátneho rozpočtu. Okrem neho v tomto čísle nájdete aj texty venujúce sa zdravotníctvu, školstvu, trhu práce, či našej novej štúdii s názvom: **Ekonická analýza vybraných dodatkov k DMA: cielená online reklama.** Ak by som mal spraviť niečo ako Editor's pick, určite si nenechajte ujsť články *Kongresové centrum v ťažkých časoch* a *Strašenie klimatickým peklom*.

Prajem Vám pokojné Vianoce, nech Vám pri koncoročnom bilancovaní tohto roka vyjde viac pozitív ako negatív, a samozrejme príjemné čítanie!

Richard Ďurana

Ďakujeme Vám za Vašu priazeň a podporu v celom roku 2021

Milí čitatelia Market **Finessu**, priaznivci a podporovatelia **INESSu**,

sme Vám veľmi vdáční za Váš záujem o našu činnosť a podporu počas celého posledného roka, ktorý pre nikoho z nás nebol jednoduchý.

Naše špeciálne poďakovanie Vám patrí aj preto, že bez Vašej podpory by sme len ťažko mohli v našej činnosti pokračovať, a **my si každú Vašu podporu (v akejkol'vek forme) nesmierne vážime.**

O čo náročnejší bol posledný rok, o to viac Vám želáme príjemné Vianoce, najmä veľa pohody a do nového roka čo najviac radosti a čo najmenej štátu.

Váš tím **INESS**

Ak by ste nás chceli aj počas týchto dní podporiť, budeme Vám veľmi vdáční. Urobiť to [môžete aj tu](#).

Ďakujeme!

Obsah

Teraz je najlepší čas skoncovať s polohrubou mzdou	4
Situácia nie je taká ružová, pán minister práce	5
Nepotrebuje reformu daní, ale výdavkov	6
Koľko platíme za zdravotnú starostlivosť?	7
Prídelové zdravotníctvo a Covid	8
Čo učiť? Nech rozhodne konkurencia!	9
Kongresové centrum v ťažkých časoch	10
Inflačné problémy na hraniciach	11
Najhoršia hodnota za peniaze?	11
Práca cez internet, to nie je len práca na internete	12
Strašenie klimatickým peklom	13
Glasgow sa do histórie nezapíše	14
Kto potrebuje kontrolovať prevody pôdy na Slovensku?	15
Cena práce a Cena zamestnanca	16
Kašlime na hru o tróny a lepšie nakupujme vzdelanie	16
Prečo sú vybyvané kúpele, nemocnice a železnice	18
Trhové riešenia nie sú len supermarketové	18
Dedičstvo koronakrízy - nová kniha od INESS	20
Nové publikácie	21
Polohrubá mzda: Slováci nepoznajú hodnotu svojej práce	21
Ekonomická analýza vybraných dodatkov k DMA: cielená online reklama	21
Podujatia	22
Ekonomická olympiáda: školské kolá prelomili ďalší rekord!	22
Vlogy a podcasty	23
INESS publikácie	26
INESS knihy	26

Teraz je nejlepší čas skoncovat s polohrubou mzdou

INESS

Až dve tretiny Slovákov nepoznajú skutočnú hodnotu svojej práce

Minister financií predložil návrh úprav, ktoré majú zjednodušiť platby odvodov a daní z pracovných príjmov. Aby sme však po reforme mohli povedať, že systém je jednoduchý a zamestnanci rozumejú daniam a odvodom, ktoré platia, sú potrebné ešte dva kroky. Zrušenie polohrubej mzdy a zavádzajúceho názvu „odvod zamestnávateľa“.

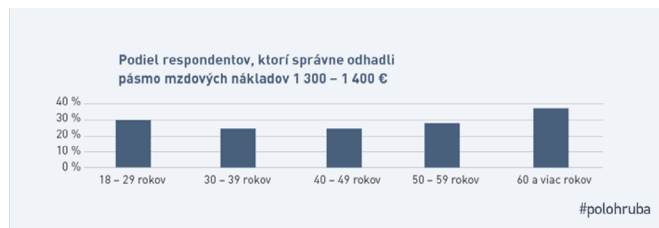
O tom, aké odvody dnes platí zamestnávateľ, či aká je ich skutočná výška, vie len veľmi málo Slovákov, ukazuje reprezentatívny prieskum zadaný ekonomickým think-tankom INESS.

Táto neznalosť vytvára informačnú asymetriu medzi zamestnávateľmi a zamestnancami, ktorí nepoznajú skutočnú hodnotu práce. Podhodnocujú preto jej daňovo-odvodové zaťaženie a zároveň nadhodnocujú priemernú ziskovú maržu podnikateľov. Táto neznalosť výrazne prispieva k tomu, že zamestnanci sa nezaujímajú o to, ako s ich peniazmi nakladá štát. Takisto umožňuje udržiavať vysoké daňovo-odvodové zaťaženie na Slovensku. Za rok 2020 bol na Slovensku podiel daní a odvodov na celkových mzdových nákladoch (superhrubá mzda) vo výške 43,7 %, pričom priemer krajín OECD je na úrovni len 37,8 %.

Len málo ľudí pozná výšku odvodov

Vážnosť situácie podčiarkuje reprezentatívny prieskum* Inštitútu ekonomických a spoločenských analýz (INESS) ohľadom superhrubej a hrubej mzdy. Ten ukazuje, že prevažná väčšina Slovákov nepozná skutočné náklady zamestnávateľov, ktoré vynaložia na odmeny zamestnancov. Pýtali sme sa na

hrubú mzdu 1 000 eur, pričom spolu až 71 % respondentov náklady zamestnávateľa buď výrazne podceňuje, alebo výrazne nadhodnocuje.

„Vysokoškolsky vzdelaní ľudia dosiahli len mierne vyššiu úspešnosť odpovedí - 38 %. Podobný podiel dosiahla tretina domácností s najvyšším príjmom. Respondenti s vyšším vzdelaním a príjmom sú lepšie informovaní o nákladoch ich práce, ale tento rozdiel nie je výrazný,“ hovorí Róbert Chovanculiak z ekonomického think-tanku INESS.

Existencia odvodov zamestnávateľa je účtovná fikcia, ktorá nemá ekonomickú podstatu. Zamestnávateľ, teda firma, nemôže byť poistená na zdravotné či sociálne poistenie. Výnimkou je úrazové a garančné poistenie, ktoré by však nemalo byť viazané na mzdy, ale prípadné úrazové náklady zamestnávateľa.

Zamestnanci nielenže nepoznajú odvody platené zamestnávateľom, ale nemajú ani dobrý prehľad o odvodoch, ktoré sa im strhávajú z hrubej mzdy. Zamestnanci platia odvody z hrubej mzdy vo výške 13,4 %, ale len 36 % respondentov uviedlo správne rozmedzie 10 % - 20 %. **Viac ako polovica respondentov (55 %) si myslí, že zamestnanec platí odvody výrazne vyššie, pätina z nich odhaduje viac ako 30 % sadzby, ktoré prevyšujú skutočné celkové odvodové zaťaženie.**

Prieskum potvrdzuje to, s čím sa zamestnávatelia denne stretávajú pri prijímaní nových zamestnancov alebo rozhovoroch o zvyšovaní miezd. „Diskusie sa vedú o veľičine, ktorá ani jednu stranu nezaujíma. Pre zamestnanca je totiž kľúčový čistý príjem, pre zamestnávateľa zas celková cena práce. Kvôli neznalosti výšky odvodov napríklad zamestnanci často požadujú výšku (hrubej) mzdy, ktorá nezodpovedá ich očakávaniam v čistom“ uviedol Ján Solík zo Združenia podnikateľov Slovenska.

Slováci nepoznajú ani výšku zdravotného poistenia

Na otázku, akú výšku dosahujú odvody zamestnanca a zamestnávateľa z hrubej mesačnej mzdy 1 000 € na zdravotné poistenie, odpovedala správne len približne štvrtina opýtaných (26 %). Viac ako polovica opýtaných (57 %) odhadovala výrazne nižšie odvody, ako určuje legislatíva.

„Neznalosť skutočného odvodového zaťaženia znamená, že zamestnanci nepoznajú skutočnú cenu verejných služieb, ktoré nie sú financované priamo, vrátane bezplatného zdravotníctva. Zvýšenie povedomia o tom, koľko z miezd Slovákov odchádza do štátnej kasy, by pomohlo zvýšiť záujem o to, ako s týmito financiami štát nakladá,“ vysvetľuje Róbert Chovanculiak. Preto je potrebné zjednodušiť systém na dva odvody - sociálny a zdravotný odvod zamestnanca. Keďže je daňové zaťaženie práce na Slovensku pomerne vysoké, bolo by vhodné, aby takáto reforma neviedla k jeho zvyšovaniu, skôr naopak.

Hrubá mzda je zavádzajúca

Z prieskumu tiež vyplynulo, že tretina respondentov dokonca považuje hrubú mzdu za celkové mzdové náklady zamestnanca. Výsledky prieskumu tak môžeme zhrnúť do konštatovania, že zamestnanci na Slovensku nepoznajú skutočnú cenu svojej práce a najslabšie informácie majú o odvodoch, ktoré za nich platia do poisťovní zamestnávateľa.

Neznalosť mzdových nákladov nie je prekvapivý výsledok, naopak, pochopiteľný. Je to nežiadúci dôsledok existencie tzv. hrubej mzdy, ktorá je fiktívnou, účtovnou hodnotou. **Hrubá mzda nevyjadruje celkovú cenu práce (nie sú v nej zahrnuté odvodové náklady zamestnávateľa), v skutočnosti by sme ju mali nazývať „polohrubá mzda“.**

Ak považujeme za správne, aby zamestnanci poznali skutočné daňovo-odvodové zaťaženie ich práce, ich skutočnú platbu za verejne poskytované služby, je potrebné iniciovať zmenu v spôsobe výpočtu odvodov. **Najlepším spôsobom, ako zvýšiť informovanosť pracujúcich, je zrušenie používania súčasného výpočtu hrubej mzdy a jej nahradenie celkovými mzdovými nákladmi (superhrubou mzdou).**

Nasledujúci obrázok prezentuje, akoby mohol vyzerat súčasný návrh daní a odvodov, ak by sme zrušili starú - polohrubú mzdu, a výraz hrubá mzda by sa používal pre označenie celkovej odmeny za prácu - mzdových nákladov zamestnávateľa. Daň z príjmu by sa počítala z vyššieho základu, preto by jej sadzba bola nižšia, aby sa zaplatená suma nezmenila.

Matovičova polohrubá mzda		Skutočná hrubá mzda	
A) Celkové mzdové náklady	2 000 €	A) HRUBÁ MZDA	2 000 €
B) Odvod zamestnávateľa 39 %	561 €	B) Odvod zamestnanca 39 %	561 €
C) Polohrubá mzda	1 438 €		
D) Daň z príjmu 19 %	273 €	D) Daň z príjmu 13,7 %	273 €
E) Čistá mzda	1 165 €	E) Čistá mzda	1 165 €

Viac informácií o iniciatíve za zrušenie polohrubej mzdy nájdete na stránke www.polohrubamzda.sk, kde sa môžete zapojiť aj do našej ankety a dať nám vedieť, čo si o polohrubej myslíte.

A viac sa tiež dočítate aj v našej novej publikácii na tému polohrubej s názvom *Polohrubá mzda: Slováci nepoznajú hodnotu svojej práce*, ktorú nájdete na strane 21.

**Prieskum sa uskutočnil prostredníctvom online dotazníka (metóda CAWI) na vzorke 1 000 respondentov. V prieskume bola zachovaná reprezentatívna vzorka na kvótne znaky: pohlavie, vek, región a veľkosť miesta bydliska. Zber údajov prebehol koncom marca tohto roku (2021).*

iness.sk, 9.12. 2021

Situácia nie je taká ružová, pán minister práce

Róbert Chovanculiak

Tam, kde bolo s nezamestnanosťou dobre, je trochu lepšie, a tam, kde bolo už predtým zle, sa situácia ešte zhoršila.

Minister práce Milan Krajniak sa pochválil, že „jún potvrdzuje pozitívny trend na trhu práce.“ A podporil to štatistikami: „miera evidovanej nezamestnanosti je na úrovni 7,76 %, čo je oproti máju pokles o 0,16 p. b. Svoje pracovné uplatnenie si našlo takmer 15-tisíc nezamestnaných. Pribúdajú aj voľné pracovné miesta. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny ich ponúkajú viac ako 73-tisíc. Je to jasný signál, že trh práce sa zotavuje už tretí mesiac po sebe.“

Problémov s touto interpretáciou je viacero. V prvom rade nedávny pokles miery nezamestnanosti z posledných troch mesiacov nie je nutne nejaký trend k lepšiemu, ale kľudne môže ísť len o pravidelný výkyv v rámci ročného cyklu. Za posledné 4 roky (okrem pandemického roku 2020) vždy miera nezamestnanosti medzi marcom a júnom mierne poklesla. Je na to viacero prirodzených dôvodov - napríklad blížiac sa leto a s tým spojená stavebná, dovolenková a poľnohospodárska sezóna.

Ak chceme skutočne zachytiť dlhodobější trendy na trhu práce, je lepšie sa pozrieť na medziročné porovnanie. Napríklad od roku 2017 do roku 2019 pravidelne každý rok klesala júnová miera nezamestnanosti o približne pol až jeden percentuálny bod. Následne v pandemický rok 2020 vzrástla o skoro 2,5 p.b., tento rok o ďalších 0,4 p.b. a dosiahla 7,8%. Z tohto pohľadu nemôžeme hovoriť o „pozitívnom trende na trhu práce“.

Na druhej strane by niekto mohol povedať, že situácia sa ani nejako dramaticky nezhoršuje. Oproti minulému roku máme o 9 000 viac nezamestnaných. To nevyzerá ako tragédia. Nenechajte sa však zmiasť agregátmi. Na Slovensku máme 79 okresov. V 18 okresoch, ktoré boli najviac zasiahnuté nezamestnanosťou, prišlo o prácu viac ako 9 000 ľudí. Ako je to možné, keď na celom Slovensku máme o 9 000 viac nezamestnaných? Jednoducho - k medziročnému nárastu nezamestnaných niektoré okresy prispeli aj negatívne. To znamená, že v nich poklesol počet nezamestnaných.

V tomto rebríčku medziročných premiantov s poklesom nezamestnanosti nájdete okresy ako Nitra, Zlaté Moravce, Partizánske alebo Piešťany. Celková miera nezamestnanosti v nich je momentálne 4,1 %; 4,4 %; 5,3 % a 3,9 %. Na opačnej strane rebríčka, kde pribudlo medziročne najviac nezamestnaných, nájdete okresy ako Michalovce, Trebišov, Dunajská Streda, Košice - okolie a Prešov. V týchto je momentálne miera nezamestnanosti 13,9 %, 14,8 %, 6,5 %, 13,1 % a 9,1 %.

Takže aby som to zhrnul: tam kde bolo dobre, tam je mierne lepšie a tam, kde bolo už predtým zle, sa situácia ešte zhoršila. A toto je niečo, čo priemerné čísla za celú republiku nezachytia a skresľujú. To isté platí aj pri medziročnom vývoji voľných pracovných miest. **Áno, ich celkový počet vzrástol o približne 5 400. Ale v tých najhorších piatich okresoch spolu vzniklo len 71 dodatočných voľných pracovných miest.** Teda len veľmi malá časť z celkového počtu nových.

No a na záver, problém s interpretáciou je aj v druhej časti citácie ministra. Na jednej strane je pravda, že medzi májom a júnom si našlo prácu skoro 15-tisíc ľudí. Na druhej strane v rovnakom čase zároveň iných 11,5-tisíc ľudí svoju prácu stratilo. Teda medzimesačne poklesol počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie len o 4,5-tisíc. Ale ani toto ešte nie je kompletný obrázok, lebo okrem disponibilných uchádzačov o zamestnanie máme aj tých nedisponibilných (t.j. ľudia na obecných prácach alebo PNkách). A ich počet medzimesačne vzrástol o 1 700. Teda celkový počet ľudí bez práce klesol prinajlepšom o 2 800.

Poučením je, že situáciu na trhu práce nemôžeme hodnotiť pomocou agregátnych údajov z posledných mesiacov. Nezamestnaného obyvateľa Michaloviec netrápi ako sa vyvíja slovenská miera nezamestnanosti, aký je celkový počet nezamestnaných a koľko vzniklo pracovných miest na Slovensku. Jeho trápi, že v jeho okrese je 14 % miera nezamestnanosti, medziročne pribudlo 1 500 ľudí bez práce a ubudlo 95 voľných pracovných miest. Teda že sa mu výrazne zhoršili vyhliadky na to, že si nájde prácu, lebo na jedno voľné pracovné miesto čaká jeho 9 nezamestnaných kolegov. A do toho všetkého plánuje pán minister práce zvýšiť minimálnu mzdu o 23 eur. Inými slovami - chce zakázať pracovať ľuďom, ktorí nedokážu za mesiac pravidelne vytvoriť hodnotu aspoň 875 eur. Čo v Michalovciach vôbec nie je jednoduché.

Denník N, 5.8. 2021

Nepotrebujeme reformu daní, ale výdavkov

Martin Vlachynský

Bola predstavená reforma daní. Nejdem vás trápiť rozoberaním jej jednotlivých dielikov. Nepovažujem to za dôležité, hoci niektoré aspekty sú fajn (zníženie počtu výnimiek), iné sú prudko zlé (centralizácia).

Minister financií sa pri reforme trochu podobá na „škrupinkára“. Rýchlo prehadzuje stovky miliónov eur z jednej škrupinky do druhej a popri tom odvádza vašu pozornosť rozprávaním o daňovej spravodlivosti, či odporúčaniami OECD. Pomotaný daňovník si popri tom ani nevšimne, že guľička zmizla z jeho pohľadu a 35. sociálny balíček sa skryl za sofistikovanú daňovú reformu.

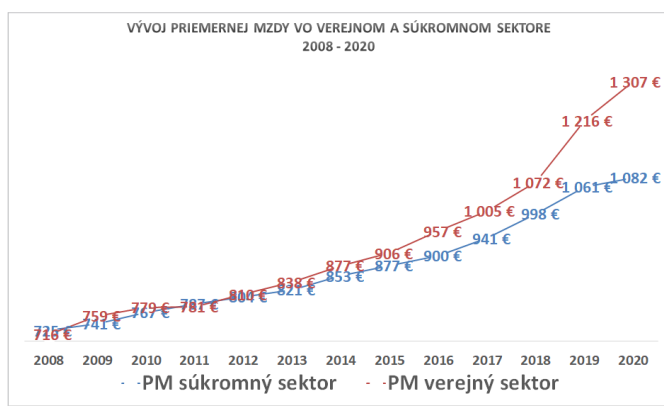
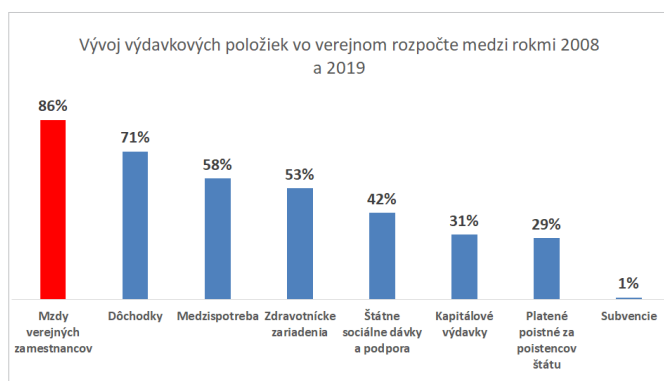
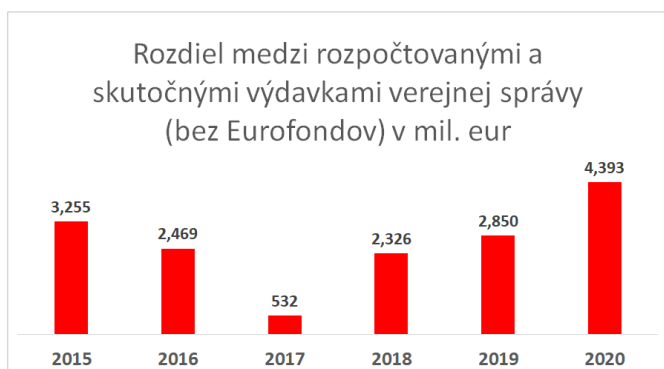
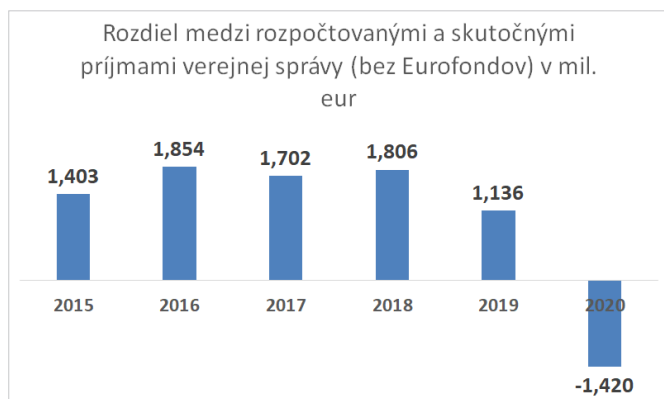
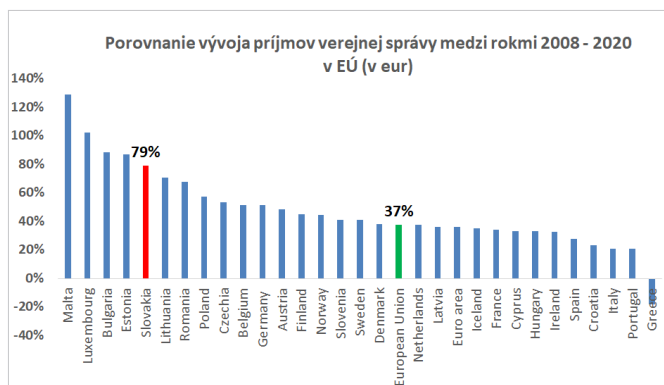
Verejný rozpočet bude v roku 2021 hospodáriť so schodkom 6,6 miliardy eur a na rok 2022 je plánovaná diera 5,5 miliardy eur. 12 miliárd eur za dva roky, to je sedem ročných rozpočtov na školstvo, alebo desať rokov výdavkov na armádu, alebo päť rokov príjmu z korporátnej dane.

Na pokrytie tejto diery by bolo potrebné masívne zvýšenie všetkých daní a odvodov. Lenže to už politici dávno robia. Za poslednú dekádu narástlo daňovo-odvodové zaťaženie o 9 % HDP. To znamená, že na daniach sa vyberie takmer o desiatinu ekonomiky viac, ako pred 10 rokmi. Od krízy v roku 2008 narástli príjmy verejnej správy o 79 %, čo je 5. najvyšší rast v celej EÚ.

Politici pred pandémiou od rastúcej ekonomiky každý rok dostávali darčeky v podobe vyššieho výberu daní a odvodov, než bol rozpočtový plán. Napríklad v 2018 to bol „bonus“ 1,8 miliardy, v 2019 zase 1,1 miliardy eur. Z týchto nečakaných prebytkov sa neušetril ani cent.

Pandémia si samozrejme vyžiadala zopár miliárd eur výdavkov, no v smrti desiatok opatrení z minimálne šiestich sociálnych balíčkov je to len smietka. Nemiňalo sa len cez sociálne balíčky. Výdavky na mzdy štátnych zamestnancov narástli v období 2008-2019 o 86 %, na dôchodky o 71 %. V roku 2008 boli priemerná mzda vo verejnom a súkromnom sektore skoro na euro rovnaké. Dnes majú štátni zamestnanci v priemere o 225 eur viac, ako pracujúci v súkromnom sektore. Štát nie je schopný ušetriť ani tam, kde ho o to na kolenách prosíme. Napríklad už zľudovený príbeh nakupovania mimoriadne nevýhodných plechových tabuliek s EČV trvá už 25 rokov a bude trvať ďalej.

Tieto rozpočtové bacchanálie môžu pretrvávať vďaka politike ECB, ktorá by zafinancovala dlh členských štátov, aj keby si z neho budovali zlaté pyramídy (veď aj to sú pracovné miesta, nie?). Ale na tejto oblohe sa už pomaly zmráka. Rastúca inflácia prinúti skôr alebo neskôr aj ECB skrotiť tlačiarne. Potom si užívať budú už len tí, ktorí dokážu zreformovať svoje výdavky.

HN, 22.11. 2021

Kol'ko platíme za zdravotnú starostlivosť?

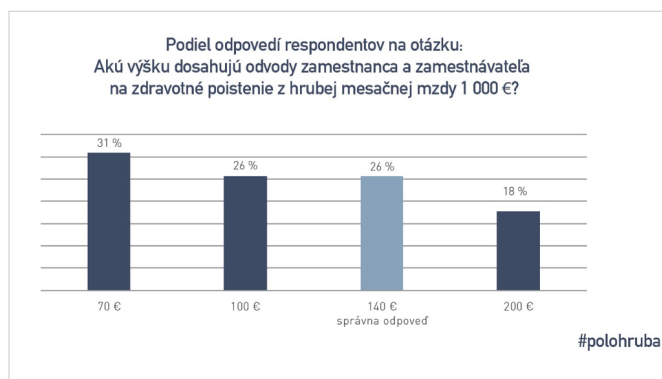
Martin Vlachynský

Nie, toto nie je lacný chyták. Väčšina dospelých občanov tuší, že verejná zdravotná starostlivosť nie je zadarmo, aspoň nie pre pracujúcich a inak ekonomicky aktívnych platcov zdravotných odvodov.

No akonáhle sa začnete pýtať na konkrétnejšie sumy, ľudia zneistia. V rámci kampane na zrušenie [polohrubej mzdy](#) sme zrealizovali reprezentatívny prieskum, ako občania rozumejú ich platbám zo mzdy. Respondentov sme sa spýtali aj to, aké vysoké zdravotné odvody sa platia z hrubej mzdy 1000 eur. Až 74 % odpovedí bolo nesprávných, len štvrtina vedela (alebo aspoň správne trafila), že je to 140 eur mesačne.

Môžete si povedať, že je to jedno, odvody vyráta účtovník a platbu pošle zamestnávateľ. Áno, z hľadiska dopadu na každodenný život jednotlivca je táto informácia prakticky bezcenná a stojí mozgovú kapacitu, ktorú možno venovať niečomu príjemnejšiemu, ako dumaniu o odvodoch.

Lenže cena nie je len také číslo, cena je kľúčový nástroj na efektívne fungovanie trhu. Predstavte si, že by ste prišli do supermarketu, v ktorom by neboli žiadne cenovky. Topánky, mäso, rýchlovarná kanvica – netušili by ste, koľko stoja. Každý nákup by sa zaplatil na konci mesiaca z „odvodu na spotrebu“ vo vašej výpláte. Asi budete so mnou súhlasiť, že takýto systém by vykazoval vážne poruchy na strane výroby, predaja aj spotreby.

To je síce pekná úvaha, ale ako preniesť supermarket do zdravotníctva? On tam síce už čiastočne je (v zubnej starostlivosti, v kozmetickej chirurgii, čiastočne v oftalmológii, ortopédii či diagnostike...), no aplikovať jednoduchý „supermarketový“ pohľad na celé zdravotníctvo

je krátkozraké. **Existuje mnoho různých způsobů**, ako zaplatiť za služby - poistný systém, sporenie, komunitné riešenia, predplatné systémy...

V takom či onakom prípade, informácia o cene hrá nezastupiteľnú úlohu. Ako túto informáciu posilniť v slovenských podmienkach? Prvý krok je zrušenie „polohrubej mzdy“, ktorá vytvára fikciu o akýchsi dvoch rôznych zdravotných odvodoch.

Druhým krokom je prechod na systém financovania, kde je jasný vzťah medzi cenou a produktom. V tomto prípade na formu nominálneho poistného, kedy si poistenci kupujú za jednotnú (alebo komunitne rozvrstvenú) cenu produkt poistenia, ktorý je z daní dotovaný štátom, aby bola splnená podmienka jeho dostupnosti pre všetkých. Okrem iného by to znamenalo koniec hrania s platbami za poistencov štátu. Teda systém podobný tomu, ktorý výborne **funguje v Holandsku**.

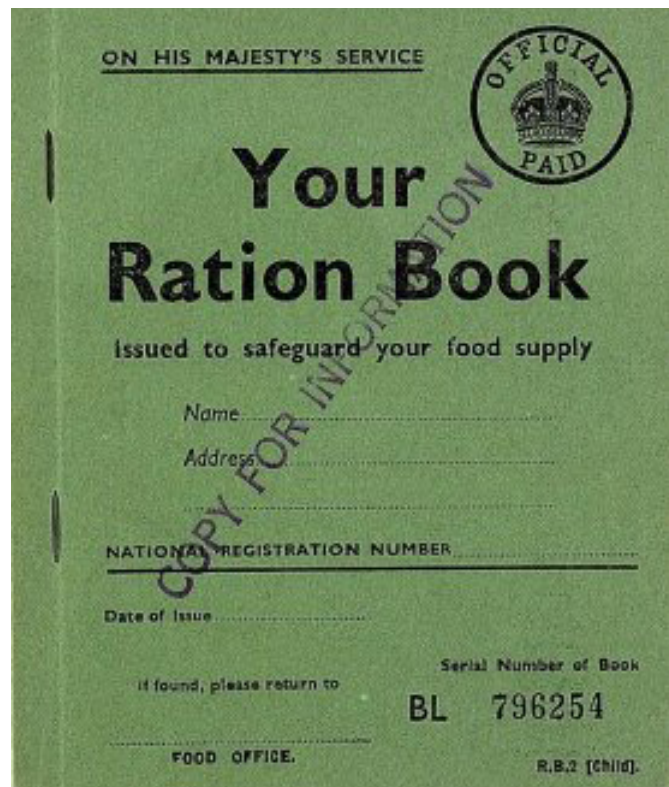
blog N, 17.12. 2021

Prídelové zdravotníctvo a Covid

Martin Vlachynský

Prišla jeseň a s ňou rastúce počty hospitalizovaných. Pri obzeraní sa okolo seba mám pocit, že téma pandémie sa zredukovala už len na otázku nemocníc. Zaočkovanie pandémie na osobnej rovine už ignorujú - a nezaočkovanie tiež. Z (ne)zaočkovania sa stal tvrdý politický postoj a nepohne s ním už nič.

Očkováných však trápi otázka nemocníc. Pretože vakcína neuchráni pred výmenou bedrového kĺbu, ani pred zapáleným

slepým črevom. Nemocnice sú pritom len prvá úroveň problémov, pacienti s dlhým covidom budú v najbližších mesiacoch, ak nie rokoch, zaplňať čakárne špecialistov, primárnu sféru, aj kúpele.

Toto však nie je špecifický problém Covidu, ten nám len poskytol nechcený poznávací zájazd do sveta budúcnosti. Je to problém kultúry nárokovateľnosti a obecnej pastviny v zdravotníctve. Platím 100 eur mesačne na odvodoch (teda ak vôbec, máme 3 000 000 poistencov štátu), mám teda nárok na všetko, všade a za akýchkoľvek okolností! Pekne mi to ilustrovala diskusia pod statusom jednej českej lekárky. Tá soptila nad pozitívnym pacientom, ktorý sa jej dotrepal do ambulancie, pretože chcel predpísať ešte jeden test, s dúfaním, že sa vyhne karanténe. Časť diskutujúcich sa na ňu oborila s tým, že má liečiť, a to tak, ako si predstavuje pacient!

Stret s touto realitou sme zažívali aj pred covidom. Ľudia, čo si zavolajú záchranku, aby im pichla injekciu, alebo aby sa prednostne dostali k špecialistovi. Mamičky, utekajúce k pediatri, lebo dieťa si nasypalo piesok do oka, alebo mu treba vybrať kliešťa. A bude to horšie. Starujeme, máme viac chorôb a chceme riešiť čoraz detailnejšie neduhy. Naši starí otcovia išli do nemocnice len s infarktmi, alebo umrieť. Inak lekárov odháňali palicami. Dnes nás zabolí rameno pri squashovom odpale a ideme s tým k štyrom špecialistom.

To je, samozrejme, v poriadku. Pokrok sa hýbe vpred a nie je dôvod nečakať lepšiu kvalitu a dostupnosť služieb. Problém však je, ak tieto očakávania narazia na systém zdravotníctva, ktorý je de facto prídelový. A na prídelovom lístku dokonca ani nie je napísané, že nárok na dve kilá múky a jeden chlieb, ale len jednoducho „potraviny“. Výsledkom je veľa prídelových lístkov, ale málo chlebov.

Reagovať sa dá dvoma spôsobmi paralelne. Jeden spôsob je rozširovanie ponuky. Tu je zjavný problém s obmedzeným počtom zdravotníkov. Obávam sa, že ani masívne navýšenie finančných zdrojov v zdravotníctve nevyčaruje dodatočnú zdravotnícku pracovnú silu. Priestor na zlepšenie je stále v posune a otváraní kompetencií (medzi lekáorskymi špecializáciami, z lekára na sestru či farmaceuta, zo sestry na administratívneho pracovníka...). O tom však dobre vieme a pokrok sa deje len veľmi pomaly.

Preto bude nutné zamyslieť sa aj nad stranou dopytu. Ľudia budú musieť nad prístupom k zdravotným službám premýšľať viac spotrebiteľsky. To znamená jasnú definíciu bezplatných služieb (nárok), ale aj finančnú spoluúčasť pri tých zdravotných službách, ktoré sú nákladovo únosné a neznamenajú pre pacienta finančnú katastrofu. Spolupodieľanie sa na nákladoch liečby ovplyvní motivácie ľudí bez ohľadu na to, či sa jedná o nákazu covidom, alebo riskantnú jazdu na lyžiach. Potrebné bude aj otvorenie hry pre poistné produkty, ktoré budú vedieť kapitalizovať zlepšenie dlhodobého zdravia poistenca, napríklad vo forme viazanosti, či dlhodobých benefitov. To by ale znamenalo prekopať súčasný daňový systém poistného a prechod na formu nominálneho poistného.

Tretou cestou je už len extrémny paternalizmus, ktorého ukážku zažívame dnes. Bez ohľadu na to, či ste rizikový,

zaočkovaný alebo nakazený, máte život obmedzený zložitým setom pravidiel, príkazov a zákazov. Dnes sú to rúška a zavreté fitká, ale v budúcnosti hrozí prísne regulovaný výber potravín, tabaková prohibícia, daňové výhody za odkrokovanie dni a pokuty za zvýšený cholesterol. Preto, aby sme aspoň udržiavali ilúziu totálnej dostupnosti zdravotných služieb.

Denník N, 29.11. 2021

Čo učiť? Nech rozhodne konkurencia!

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku sa deje veľká vec. Otvára sa obsah vzdelávania základných škôl. To znamená, že odborníci na vzdelávanie znova po nejakom čase zasadli a prepisujú to, čo sa naše deti budú a nebudú v školách učiť.

Asi nie je potrebné zdôrazňovať, o akú výbušnú tému ide. Už sa objavujú aj prvé odborné konflikty o tom, čo by malo byť tým obsahom vzdelávania. Na Postoji [zverejnil pán Pupalu text](#), ktorý varuje pred snahou vymazať zo škôl učenie poznatkov a sústrediť sa len na cibrenie zručností ako kritické myslenie, komunikácia, čítanie s porozumením atď. Varuje pred „romantickou víziou prirodzeného vývinu dieťaťa, jeho individuality, pre ktorú treba šiť vzdelávanie na mieru.“ A tvrdí, že „Skill-centred vzdelávanie je mýtus a pomýlený koncept. To, na čom je potrebné vzdelávanie budovať, je relevantná sústava poznatkov, ktorá reprezentuje zdieľaný obsah kultúry konkrétnej spoločnosti.“

Ako reakcia vznikol [text niekoľkých odborníkov na vzdelávanie](#), ktorí buď relativizujú potrebu konfliktu medzi školou zameranou na „poznatky“ a „zručnosti“ alebo ako pán Burjan priamo tvrdia, že pán Pupa argumenty oponentov skreslil, prehnal a vytvoril karikatúry. A poukazuje na nepeknú tvár súčasného vzdelávania, v ktorom sa od žiakov „očakáva, že budú brať na vedomie, absorbovať a na pokyn učiteľa bezchybne reprodukovat“ množstvá faktov. Zdôrazňuje, že vytvorenie priestoru pre budovanie „skills“ nemá ísť na úkor faktického vzdelávania, ale naopak ho doplniť.

Tento a podobné konflikty sú neoddeliteľnou súčasťou každej snahy z centra, v jednom dokumente a hŕstkou odborníkov

zadefinovať to, čo sa budú učiť vaše, moje a ďalších 400-tisíc detí na základných školách. Je to ako sa zhodnúť, ako má vyzeráť program v piatok o 20:00 jedinej televíznej stanice vysielajúcej na Slovensku. Neexistuje správna odpoveď, len konflikt. Dôležité je si však ujasniť, že zdrojom tohto konfliktu nie je rôzna predstava o piatkovej zábave. Ale zdroj je v utkvalej predstave, že musíme mať jedno centrum, ktoré má rozhodnúť o jedinom programe pre všetkých na piatok večer. A to isté sa týka aj škôl.

Ja môžem súhlasiť s pánom Pupalom, že snahy o učenie kritického myslenia bez konkrétnych poznatkov sú odsúdené na neúspech. A zároveň súhlasiť s pánom Burjanom, že nechcem, aby sa moje deti učili chronologicky vymenovať všetky diela Karla Čapka. Ale neviem, prečo by som mal súhlasiť s tým, aby sa predstavy niektorého z nich o správnom vzdelávaní dostali do ministerstvom pomazaných dokumentov, ktoré budú povinné pre všetky deti na všetkých školách.

Chcel by som, aby páni Pupala a Burjan nepredstavovali reformy školstva, ale svoje podnikateľské zábery škôl, z ktorých si budú môcť deti a ich rodičia vybrať, ale aj slušne odmietnuť. Keď dokážeme prežiť bez jednej centrálnej televízie, rádia, vydavateľstva kníh, jazykovej školy, tak nevidím dôvod, prečo by sme nedokázali prežiť aj bez jediného štátneho vzdelávacieho programu.

Predpokladám, že týmto textom som vytvoril vzácny priestor pre zhodu oboch pánov. Nesúhlasiť so mnou. Skúsím si tipnúť, aké by mohli byť dve hlavné výčitky voči môjmu návrhu.

Pánovi Pupalovi by sa možno nepáčila fragmentácia „spoločnej kultúry“, keďže o zákazníka súťažiacie školy by nemuseli učiť deti zdieľané kultúrne artefakty. Trpela by tak spoločná kultúrna identita. Kultúru však deti zďaleka nečerpajú len cez školu. Dokonca z historického hľadiska hrala škola v udržiavaní spoločnej kultúry len minoritnú rolu. Deti sú evolúciou vytvarované nasávačky lokálnej kultúry – robia to automaticky. A dnes už vďaka poznatkum z odboru kultúrnej evolúcie vieme, že ju čerpajú predovšetkým od starších ľudí rovnakej etnicity, ktorí majú vysoký spoločenský status a prestíž [1]. Nemýliť si to s dominanciou, ktorú často využívajú učitelia na školách a ktorá zďaleka nevedie k učeniu. Preto som presvedčený, že spoločná kultúra a identita by určite prežila aj bez dokumentu s názvom Štátny vzdelávací program.

Pánovi Burjanovi by sa pravdepodobne nepáčila komercializácia vzdelávania. Konkurencia, podnikatelia, vyberaví zákazníci, to všetko ovplyvní aj to, akú rolu má učiteľ a v čom bude dôraz pri vzdelávaní. Možno by sa takto generované vzdelávanie zvrhlo na úroveň treťotriednych televíznych realityshow alebo bulvárnych časopisov, kde ide v prvom rade o bezduchú zábavu. Toto vylúčiť, samozrejme, nemôžem, aj keď si myslím, a mnohé príklady zo sveta moje presvedčenie podporujú, že rodičia skutočne vyžadujú od škôl kvalitné vzdelanie minimálne v oblastiach ako čítanie, písanie, počítanie a cudzí jazyk. Na druhej strane, nepreceňujme to, čo zanechávajú dnešné školy v deťoch. Koniec koncov ako píšú samotní autori dvoch spomínaných článkov v Postoji. Pupa správne upozorňuje na štúdie, ktoré ukazujú veľmi slabé výsledky tréningu všeobecného kritického myslenia a jeho prenos

mimo expertízu a jeho kritici zasa správne upozorňujú na veľmi slabé udržanie v pamäti množstva faktov a vedomostí, ktoré sa deti počas rokov vzdelávania nabíľujú.

Tým nechcem tvrdiť, že na vzdelávaní nezáleží. Naopak, mojím zámerom je zdôrazniť, že by sme zo vzdelávania a škôl nemali robiť modelársku dielňu, kde necháme nastúpiť deti a cez štátny vzdelávací program zadáme zadanie modelárom (učiteľom), čo z tej hliny (detí) vymodelovať.

Ja ako zákazník (rodič) mám veľmi jednoduchú požiadavku na vzdelávacie inštitúcie. Očakávam, že škola bude v prvom rade priestor, kde sa deti kvalitne naučia základné gramotnosti a potom budú mať kopu, kopu, kopu času skúšať, testovať a prísť na to, čo im ide, čo ich baví a kde je ich miesto v živote. A to kľudne aj na úkor Štúra, Kafku, zloženia žalúdka kravy a hlavného mesta Guyany alebo tréningu kritického myslenia a komunikácie. Možno to nie je v súlade s tradičnejším prístupom pána Pupalu, alebo s progresívnejším prístupom pána Burjana, ale autor aj čitateľ tohto textu si môže oprávnenne položiť otázku: Ak sa ani vy nezhodnete, ako môže existovať jediná správna odpoveď zakotvená v štátnom povinnom kurikule?

[1] <https://henrich.fas.harvard.edu/publications/research-topics-new/prestige>

Denník Postoj, 11.10. 2021

Kongresové centrum v ťažkých časoch

Martin Vlachynský

Začnime rýchlym zhrnutím na úvod. Slovenský verejný rozpočet behom dvoch pandemických rokov nazbieral deficit v celkovej výške 12 miliárd eur.

To je päť rokov príjmov z korporátnej dane, dva roky výdavkov na zdravotníctvo alebo desať rokov výdavkov na obranu. Napriek gigantickým celkovým výdavkom štátu (už v predpandemickom období 2008-2020 stúpli výdavky o 80 %), zdravotníctvo je stále podvyživené, ľudia a firmy čaká tvrdé zvyšovanie cien (nielen) energie a koniec pandémie je v nedohľadne.

Bohužiaľ, uvoľnená európska monetárna politika nám stále umožňuje tváriť sa, že sa nič nedeje a keby sme chceli,

je dosť peňazí aj na let slovenskej posádky na Mars. Tak nejak som sa cítil pri čítaní [analýzy Hodnoty za peniaze](#) Národného kultúrneho a kongresového centra od Útvaru hodnoty za peniaze.

O tomto projekte na Trnavskom mýte ste už určite počuli. Je to liebling širokého frontu bratislavských regionálnych politikov, umelcov a developerov. Ušľachtilý zámer, ktorý má jednu drobnú chybičku: akosi nikomu nevychádza postaviť ho za vlastné. Takže už niekoľko rokov sa hovorí o štátnej dotácii pre tento projekt, aktuálne vo výške 60 miliónov eur. A keďže ktosi vymyslel ten otravný princíp „hodnoty za peniaze“, UHP sa na to pozrelo.

Pri porovnaní priamych nákladov a výnosov im vyšlo, že projekt kongresového centra je tvrdo nenávratný, s pomerom 43 centov príjmov na euro výdavkov. Nič prekvapujúce, keby ten pomer bol opačný, centrum by už dávno postavil súkromný investor. Našťastie pre centrum, v ďalšej časti analýzy UHP nastúpila ekonomická alchymia - započítanie „dodatočných príjmov“. Centrum zvýši prílev turistov do Bratislavy, ktorí si nakúpia kebaby, vyrezávané črpkáky a vstupenky do Múzea hodín, zaplatia dane a zvýšia HDP. S týmto je celá myšlienka príjemne návratná s koeficientom 1,38.

Prečo alchymia? Po prvé - dáta. To, koľko „dodatočných príjmov“ pribudne, odhadli analytici na základe „expertných odhadov po konzultáciách s eventovými agentúrami.“ Na škole sme volali túto vedeckú metódu „pozriem a vidím.“ Ako priznáva sama analýza, ak by tieto expertné odhady boli len o 25 % nadstrelené, projekt bude aj s dotáciou na hranici návratnosti. Autori využívajú aj porovnanie s inými mestami, ako je Krakov, Viedeň, alebo Praha. Budme úprimní - Bratislava leží v závetrí veľkej Viedne a hrá nižšiu ligu atraktivity. Reálnejšie by boli porovnania skôr s Rigou, alebo Záhrebom.

Ako každá ekonomická analýza, aj táto pozerá na budúcnosť, ale ráta s minulosťou. To je bohužiaľ preklatie ekonómie. Svet je dynamický a minulosť nemusí vždy platiť. V prípade globálnej pandémie a masových spoločenských podujatí to platí násobne. Ako bude vyzeráť kongresová turistika o 5-7 rokov? O koľko zdražie lietanie po naplnení klimatických balíčkov? Po skoro dvoch rokoch online konferencií by som bol pri vychádzaní z minulosti opatrný.

Za ďalší problém považujem to, že autori sa zabudli pozrieť na to, čo nie je vidieť. Pomocou ich metódy by sme totiž asi vedeli obhájiť aj výstavbu 150-metrovej zlatej sochy Pribinu pred parlamentom, stačilo by len predikovať dostatok predaných tričiek s jej obrázkom. Doslova ekonomické perpetuum mobile. Čo teda nie je vidieť? To, že k dodatočným príjmom prislúchajú aj dodatočné náklady. Tými sú napríklad väčšie zaťaženie infraštruktúry (vtipné je, že autori analýzy považujú predaj lístkov na vlak a MHD ako dodatočný výnos, pričom v skutočnosti je to dodatočný náklad, pretože verejný dopravný systém sú na každom cestujúcom stratový). Ale napríklad aj to, že časť kongresových hostí nebude nová, ale len presmerovaná z iných menších centier po Slovensku. A hlavne, 60-miliónov eur dotácie nespadne z neba. Budú formou dane vzaté z peňaženiek spotrebiteľov a podnikateľov, ktorí ich tak nebudú vedieť použiť na svoje nákupy a investície. Pokles výnosov z týchto neuskutočnených transakcií je v analýze kde?

Pokiaľ štátu chýba základné myslenie rozumného hospodára kade tade nemíňať peniaze v ťažkých časoch, nepomôže nám žiaden princíp hodnoty za peniaze.

SME, 19.12. 2021

Inflačné problémy na hraniciach

Martin Vlachynský

Keď sa povie „hyperinflácia“, väčšina ľudí si predstaví vzdialenú minulosť 20. či 40. rokov predchádzajúceho storočia, alebo vzdialené krajiny ako Zimbabwe či Venezuelu. Jednoducho iný svet, ktorý sa nás netýka.

Podobný príbeh sa rozvíja opäť, ale tentokrát oveľa bližšie. Posledné dve dekády bolo Tureckou jednou z hlavných hviezd vychádzajúcich ekonomík. Bežný bol rast HDP 8 - 11 % ročne, krajina pod vedením ambiciózneho Erdogana expandovala ekonomicky, vojensky, v zahraničnej politike, ale napríklad aj na športovom poli. Dnes je Turecko 20. najväčšou ekonomikou sveta, tesne za Saudskou Arábiou. Je členom Európskej colnej únie a jeho najvýznamnejším obchodným partnerom je Nemecko.

Turecký menový systém si zažil divoké 80. - 90. roky, keď cenová inflácia dosahovala 50 - 100 % ročne. S prelomom milénia sa však výrazne stabilizovala - až do nedávna. V rokoch 2018 - 2019 si krajina prešla menovou krízou, ktorá priniesla 25 % cenovú infláciu. Po pár mesačnom upokojení situácia vyzerá opäť zle a postupne stále horšie. Cenová inflácia je späť v 20 % -nom teritóriu a z týždňa na týždeň sa zhoršuje.

Samotné čísla nie sú to hlavné, čo spôsobuje obavy. Je za nimi tvrdohlavá politika prezidenta Erdogana, ktorý sa stal myšlienkovým zajatcom relatívne okrajovej ekonomickej teórie neo-Fischerizmu. Empiricky preleštená, 100 rokov stará teória ekonóma Irvinga Fischera hľadá, že zníženie úrokových sadzieb centrálnou bankou infláciu zníži a nie zvýši, ako hľadá štandardná teória. A tak turecká centrálna banka (oficiálne nezávislá, ale neoficiálne pod Erdoganovou kontrolou) napriek rozbehnutej inflácii od septembra znížila úrokové miery o 4 percentuálne body.

Akademická debata o neo-Fischerizme bokom, reálna aplikácia tejto teórie v Turecku zúfalo zlyháva. Napriek opticky slušnému

rastu HDP sa v krajine pomaly rozpadáva cenový mechanizmus a s ním aj ekonomika. S prudko rastúcimi cenami potravín a iných základných tovarov sa v krajine začínajú šíriť protesty.

Turecko nám musí byť varovaním. Menový systém znesie veľa populistického zneužívania, ale keď raz jeho hrdza praskne, môže to znamenať rýchlu ekonomickú katastrofu. Predísť sa jej dá len šliapnutím na monetárnu brzdu. Lenže súčasné slovenské 5 - 6 miliardové deficity si môžeme dovoliť len vďaka tomu, že ECB novými peniazmi vysaje z trhu všetky štátne dlhopisy, ktoré na ňom pristanú. Tento luxus sa môže skončiť skôr, ako sa nazdáme. Ktorý slovenský politik je dnes pripravený škrtnúť v rozpočte zopár miliárd eur, aby zabránil kolapsu verejných financií?

HN, 6.12. 2021

Najhoršia hodnota za peniaze?

Martin Vlachynský

Politici a ich výkonné ramená na ministerstvách majú takmer nulovú motiváciu správať sa ekonomicky efektívne. Súťaž o výdavky s najnižšou hodnotou za peniaze by mala pravdepodobne niekoľko líg. Ak sa však bavíme o absolútnej hodnote neefektívne vynaložených peňazí nás všetkých, mám svojho favorita s dobrým kurzom.

Podpora výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov (OZE) a kombinovaná výroba elektriny a tepla (KVET) sú už dekádu predmetom šťavnatých dotácií. To všetci vieme, alebo aspoň tušíme. Ale poďme si to spočítať!

Od roku 2012 bolo s doplatkom alebo s príplatkom (na rozdiel sa ma nepýtajte...) vyrobených zhruba 45 800 000 MWh elektriny. To je asi jeden a polroka spotreby elektriny na Slovensku. Na podpore boli za toto obdobie vyplatené zhruba 4 miliardy eur. To je viac, ako sa za rok vyberie na dani z príjmu fyzických osôb. Alebo viac ako 20 rokov vyberania dane z dividend, vyberte si.

Teraz si predstavme, že táto elektrina mala nulové emisie CO₂ (nemala) a v paralelnom vesmíre by bola nahradená špinavou elektrinou z plynu s emisiami 500kg na MWh (nebola). Ušetrili sme teda zhruba 23 miliónov ton CO₂. Zhruba 90 eur na tonu CO₂, pričom dnešné „superdrahé“ povolenky stoja okolo 60 eur.

Pozor, pokračujeme! V rovnakom období sme dotovali aj výrobu elektriny z domáceho uhlia, slávnou elektrárňou Nováky. Z rovnakého obdobia dostal miestny producent uhlia zhruba 980 miliónov eur. Uhlie v elektrárni zatiaľ nadymilo zhruba 20 miliónov ton CO₂.

Už vidíte, prečo sú moje stávky na tohto hráča také vysoké? Zaplatili sme 4+1 miliardy eur a dostali za to skoro žiadne ušetrené emisie, 2 - 4 000 verných voličov a nejaký ten alobal. 5 miliárd eur, to je v podstate celý Plán obnovy...

Samozrejme, toto bolo také „burčiaková“ analýza. Nie že by som jej nevenoval čas, ale ten som spotreboval prevažne na spracovanie dát, ktoré ÚRSO užívateľsky zverejňuje v 2500-riadkových pdf-kách. Veľa otázok ostáva na preskúmanie. Napríklad – aká časť dotácií išla na akú výrobu? Niektoré zdroje na začiatku mali podporu aj v stovkách eur na MWh a náklad per tona ušetrených emisií bol podstatne viac, ako 90 eur. Čím by bolo technicky reálne nahradiť chýbajúcu výrobu? Ako by to vyzeralo, ak by sa od roku 2012 robili aukcie na dodávku elektriny z obnoviteľných zdrojov? Bolo by možné vypnúť Nováky ešte pred dostavbou uzla Bystričany? A tak ďalej.

Odpovede na tieto otázky však nič zásadné nezmenia na tom, že kombinácia dekády politik OZE+KVET+uhlie bola miliardovým fiaskom finančne, aj emisne. Spomeňte si na to, keď zase budete počuť, ako štátu „chýbajú“ vaše peniaze..

Energie Portál, 16.11. 2021

Práca cez internet, to nie je len práca na internete

Róbert Chovanculiak

Rok 2020 bol najlepším rokom na pandémie v našej histórii. A to hlavne pre ľudí, ktorí mohli ostať pracovať z domu cez internet. Keby prišla pandémia o dekádu alebo nebodaj dve skôr, tak by týchto ľudí bolo výrazne menej a ich práca by zďaleka nešla tak hladko. Na jar roku 2020 to vyzeralo tak, akoby poslednú dekádu internetoví podnikatelia a inovátori nerobili nič iné, len vymýšľali aplikácie a nástroje, ktoré pomôžu ľuďom pracovať z domu počas pandémie.

Ale nie všetci mali toľko šťastia. Množstvo povolaní vyžaduje fyzickú prítomnosť na pracovisku a čo je ešte horšie, aj fyzické stretávanie sa so zákazníkmi. Pomohol internet nejakým spôsobom aj týmto ľuďom?

Najlepšie túto otázku dokážeme zodpovedať pohľadom do USA. A to z troch dôvodov. Po prvé, u nás v Európe rozšírili štáty sociálnu pomoc aj na zamestnancov a podnikateľov. To znamená, že začali v rámci masívnych schém *kurzarbeit* dotovať podnikateľom náklady na zamestnávajúce. To pomohlo mumifikovať množstvo pracovných miest, ktoré by inak zanikli. V USA bola situácia iná. Tu prišlo v priebehu prvých jarných mesiacov o prácu 22 miliónov ľudí. Internet sa teda „mohol ukázať“

Po druhé, v USA sú dostupnejšie a aktuálnejšie dáta. A to nie len makroekonomických, ale hlavne aj z rôznych internetových platforiem. A na záver, v USA sídlia tie najväčšie internetové startupy a najrýchlejšie prebieha inovácia. Z 20 top najväčších internetových gigantov sa v EÚ nachádza iba jeden. To isté platí aj o miere využívania týchto služieb zákazníkmi. EÚ je ako celok pozadu. Preto ak chceme vedieť, ako internetové spoločnosti inovujú a reagujú na koronakrízu, musíme sa pozrieť za mláku (poprípade ešte za ďalšiu mláku do Číny).

Fučky cez internet ako záchranná sieť

Čo sa stalo so zamestnancami v USA, ktorí sa nemohli spoľahnúť na *kurzarbeit* a stratili prácu? Približne polovica z nich sa zamestnala neskôr o pár mesiacov počas tela. Nejaká časť zo zvyšnej polovice obmedzila svoje výdavky a začala žiť z úspor a resp. im pomohli sociálne dávky a rozdávanie šekov federálnou vládou. Ostala však ale minimálne časť ľudí, ktorí nemali toľko šťastia. Nepodarilo sa im nájsť prácu, nemali dosť úspor a sociálne dávky a šeky im nestačili na prežitie. Aké možnosti ostali pre nich? Dve slová: zdieľaná ekonomika.

Zdieľaná ekonomika pre týchto ľudí predstavovala jedinečnú záchrannú sociálnu sieť, ktorá im pomohla preklenúť pandémiu. To neznamena, že niektoré časti zdieľanej ekonomiky neboli výrazne negatívne zasiahnuté pandémiou. Zatvorená ekonomika a lockdowny určite nepomohli biznisu v osobnej preprave. Dôležité však bolo, že internetové platformy sa dokázali veľmi rýchlo adaptovať na nové podmienky. A preorientovali sa na donášky jedla z reštaurácií, prepravu balíkov z e-shopov, či nákupy potravín.

Tento vývoj dáva za pravdu všetkým, ktorí upozorňovali ešte pred pandémiou na nezmyselnosť návrhov regulovať zdieľanú ekonomiku rovnako ako klasické taxislužby. Zdieľaná ekonomika totižto nikdy nebola len „taxislužba cez appku“, ale spôsob ako znižovať transakčné náklady. A je jedno o aký typ transakcií ide. Keď poklesne dopyt po transakciách v osobnej preprave a vzrastie dopyt po transakciách v donáške, doručovaní, či nákupoch cez internet, tak sa dokážu expresne rýchlo preorientovať.

Pekná ukážka toho je platforma Uber. Tá je známa osobnou prepravou, ale už roky pred koronavírusom budovala svoju donáškovú službu Uber Eats. Na konci roku 2019 tvoril Uber Eats približne tretinu z celkových hrubých tržieb. V druhom štvrtroku 2020 už boli hrubé tržby donášky viac ako dvakrát vyššie ako tržby z prepravy. Bolo to, samozrejme, spôsobené výrazným prepadom dopytu po osobnej preprave. Ale zároveň aj silným rastom dopytu po stravovaní sa doma. Pri celkovom pohľade na hrubé tržby platformy Uber za pandemický rok 2020 vidíme prepád o 9 percent. To nie je

zlé na spoločnosť pôvodne zameranú prioritne na osobnú prepravu, ktorá v čase lockdownov úplne zamrzla.

Pointou predchádzajúceho odstavca nie je, že tieto nové príležitosti zdieľanej ekonomiky nahradili všetky zaniknuté pracovné miesta. Pointou je, že keby neexistoval UberEats a podobné služby, tak by neexistovalo množstvo nových pracovných príležitostí privyrobiť si v čase pandémie. A mnoho ľudí, ktorým vyschli všetky zdroje príjmov by tak nemalo možnosť si flexibilne, rýchlo a jednoducho privyrobiť do svojho rozpočtu. Jediné čo potrebovali bolo odhodlanie a auto, motorku alebo bicykel. Treba povedať, že to určite nebola najvychytenejšia práca pod slnkom, ale každú prácu treba porovnávať s druhou najlepšou alternatívou. A tá nebola pre mnohých v čase pandémie príliš ružová. Vďaka zdieľanej ekonomike tak mohli stotisíce ľudí, ktorí to najviac potrebovali, priniesť domov chlieb na stôl.

*Tento text je ukážkou z našej novej, čerstvo vydanej knihy **Dedičstvo koronakrízy**. Objednať si ju môžete [na našom webe tu](#).*

Blog N, 8.11. 2021

Strašenie klimatickým peklom

Martin Vlachynský

Pred nejakým časom [sme reagovali](#) na [blog Greenpeace Slovensko](#) o obnoviteľných zdrojoch, v ktorom sa nám tak trochu nepozdávala ich formulácia, že tieto zdroje sú „zadarmo“. Po pár dňoch sa objavila ich [protireakcia](#). Poďme teda v tejto blogovej diskusii pokračovať.

Na úvod musím trochu smutno skonštatovať, že autorka si neodpustila tradičné ukazovanie prstom na tých, ktorí nezdieľajú jej katastrofický pohľad na svet. Aj my by sme mohli napísať, že „Greenpeace je organizácia, známa svojím strašením o konci sveta“ a prihodiť niečo o tom, aký je pomer potenciálnych grantov a iných finančných zdrojov pre katastrofistov verzus pre optimistov v klimatickej otázke. Lenže toto škatuľkovanie fakty vyvrátiť nedokáže, tak sa mu teraz aj na budúce vyhnime.

V prvej časti textu sa autorka venuje dôvodom, prečo rastie cena elektriny. Samozrejme súhlasíme, môže za to aj studená

zima, aj rastúce ceny plynu. Veď aj my sme opakovane upozorňovali, že za skokmi v cenách energií treba hľadať aj monetárnu politiku a z nej tečúce „[horúce peniaze](#)“. A rovnako [sme si vedomí skutočnosti](#), že ruského plynu je v Európe výrazne menej ako obvykle.

Problém je, že príliš veľa nitiek sa zbíha v otázke zelenej energie. Problém s cenami plynu by bol podstatne menší, keby plynové elektrárne nemuseli vo veľkom zaskakovať za výpadok veterných a fotovoltických elektrární. V momente, keď toto píšem (piatok 10:30 doobeda) [je výkon](#) nemeckého soláru 0,17 % inštalovaného výkonu (nie, to nie je preklep) a veterných elektrární 20 % inštalovaného výkonu. Za 52 % momentálnej výroby v Nemecku zodpovedá v tomto momente uhlie a plyn, nejaké percentá (cca 7 %) pridáva relatívne stabilná biomasa. A to ešte zatiaľ Nemci nezavreli všetko jadro, ktoré im aktuálne dodáva 7,7 GW (11 %) výkonu.

Z rovnakých dôvodov hrajú akútnu rolu v cenách energií aj emisné povolenky, pretože tie primárne potrebujú opäť fosílna elektrárne. Len tak mimochodom, za ten mesiac, odkedy som napísal prvý blog, cena povoleniek stúpla o ďalších 50 %. Takže s už takmer vypnutým jadrom, slabo sa točiacimi vrtuľami a zasneženým solárom si musia Nemci kúpiť drahý plyn a drahé povolenky, ak nechcú vytiahnuť voskové kahance (a vďaka jednotnému trhu s energiami aj my). A to už v tej svojej slávnej Energiewende preinvestovali okolo 500 - 600 miliárd eur, teda zhruba 24 000 eur na 4-člennú domácnosť. Nie náhodou platia nemecké domácnosti najvyššiu cenu elektriny v EÚ.

Tým sa dostávame k druhej časti textu Greenpeace. Áno, plyn nie je zadarmo a bohužiaľ stále existuje aj štátna podpora uhoľných baní (proti tej slovenskej my bojujeme už dlhé roky) a počasie spôsobuje mnohomiliónové škody povodňami a víchricami. Ale hlavnou výzvou môjho predošlého komentára bolo sulíkovské „vytiahnime excel“. Na jednej strane sú príjmy (čistejšie ovzdušie o rok, menej záplav v roku 2100 – ak presvedčíme aj Čínu a Indiu), na druhej strane náklady. Ak každé euro investované do premeny energetiky „prinesie 3-8 eur výhod“, ako sa píše v blogu, tak kde je tých 1500 - 4000 miliárd eur výhod z Energiewende? Kde je tých 12 - 32 miliárd eur výhod [zo 4 miliárd eur](#) preinvestovaných do OZE a KVET na Slovensku od roku 2010? Na jednej strane sú reálne eurá z vrecák spotrebiteľov, na strane druhej sú často príliš zjednodušujúce prepočty. Autorka sama uvádza priame náklady minuloročných povodní na Slovensku v rádoch jednotiek miliónov eur. Porovnajte si to s číslami vyššie.

Celý blog nenápadne obchádza jeden zásadný bod. Ak by Nemci a s nimi niektoré ďalšie štáty (aj na tlak organizácií, ako je Greenpeace) postupne nevypli všetko fungujúce jadro, dnes by bol tento článok o inom. Ceny elektriny by boli nižšie, závislosť na plyne menšia, v prevádzke by bolo menej fosílnych elektrární a aj tie obnoviteľné zdroje by dávali väčší zmysel, ak by boli postavené na stabilnej chrbtovej kosti jadra. Nie som fanatik jadra a rozšafné plány na výstavbu tretej jadrovej elektrárne na Slovensku sme v minulosti tvrdo kritizovali. Ale zavrieť už postavené jadrové elektrárne bolo ekonomické aj emisné Waterloo. Rovnako tak nie som náboženským odporcom obnoviteľných zdrojov energie. No tváriť sa, že v najbližších rokoch na nich postavíme dosiahnutie cieľov Fitfor55 je cestou do ekonomického pekla.

Autorkin blog miesto tohto priznania končí tam, kde sme túto diskusiu pred pár týždňami začali: „Treba, aby za prechod platili znečisťovatelia.“ Nie, nič také neexistuje, nie je žiadne „my“ a „oni“. Tí „znečisťovatelia“ sú firmy, vyrábajúce topánky, telefóny a jogurty na naše stoly. Sú to elektrárne, ktoré nám svietia a kotle, ktoré nám kúria. Áno, ak zainvestujú, môžu produkovať menej emisií. Ale jediný zdroj na investície, ktorý majú, je od nás – zákazníkov. Len náklady na dekarbonizáciu ťažkého priemyslu sa budú rátať minimálne v mnohých **stovkách miliárd eur** – nie v roku 2100, ale už v najbližších pár rokoch. Preto sa podľa fakticky baviť o tom, ako tých „Fitfor55“ zaplatíme my – spotrebitelia a daňovníci, nie nejakí „znečisťovatelia“ z inej galaxie.

Blog SME, 14.12. 2021

Glasgow sa do histórie nezapíše

Radovan Ďurana

Zaujímavejšie ako sledovať znižovanie emisií v chudobnejších krajinách bude skôr to, či svoje ciele neprehodnotia vyspelé štáty.

Klimatický samit v Glasgowe sa do histórie nezapíše ako významný. Namiesto dohody o postupnom vypnutí uhlia sa prijala len „výzva“ na postupné vypnutie. Samit súčasne vygeneroval dva väčšie záväzky, respektíve deklarácie, ktoré sú kritizované za vágnosť a slabú vymáhateľnosť. K záväzku redukcie metánu sa nepripojili jeho najväčší producenti Čína, India a Rusko. Zastaviť odlesňovanie sa už pokúšali vlády deklaráciou v New Yorku z roku 2014 – neúspešne. Tentoraz sa pripojila aj Brazília, čo je iste pozitívna správa, ale nie je celkom jasné, ako sa záväzok bude financovať a vymáhať. Navyše dohoda nezakázala pestovanie biomasy s cieľom jej spaľovania na energetické účely.

To, že k veľkým záväzkom nedôjde, však bolo jasné už pred začiatkom, keď prezidenti Číny a Ruska oznámili neúčast.

Pocitovo významnejší záväzok tak nevznikol v Británii, ale v jej bývalej kolónii na opačnej strane sveta. India, tretí najväčší emitent CO₂ na svete, sa prihlásila k záväzku „net zero“. Hoci nevieme, či sa záväzok vzťahuje len na emisie CO₂ alebo na všetky skleníkové plyny, stále je to významná správa. Tá časť verejnosti a vedcov, ktorá sa hlási k myšlienke „net zero

2050 alebo katastrofa“, však musí byť sklamaná: India Čínu nepredbehla a záväzok datuje na rok 2070.

Nie je to prekvapením. India je rozvojová krajina, spiaci tiger, ktorý má z pohľadu Európy nekonečné ľudské zdroje, ale emisie na hlavu skoro päťkrát nižšie ako Nemecko. Indická vláda chce najprv zvýšiť životnú úroveň obyvateľstva a bohatstvo krajiny, aby si transformáciu na nízkouhlíkovú krajinu mohla dovoliť. Emisie na subkontinente tak majú kulminovať až v roku 2040.

To, pochopiteľne, otvára otázku, akú hodnotu má európske úsilie zrýchleného znižovania emisií, keďže Únia má aktuálne na svedomí desať percent svetových emisií. Dve nasledujúce anekdoty túto situáciu pomerne pikantne vystihujú.

Okrem dohody o odlesňovaní a metáne sa ďalšie krajiny na samite zaviazali, že prestanú investovať do uhoľných elektrární. A práve počas samitu musel britský operátor prenosovej siete zaplatiť uhoľnej elektrárni Drax 4 000 libier za jednu MWh, teda stokrát viac ako obvyčajne, aby do siete dodala potrebnú elektrinu na udržanie napätia. V Británii, ktorá sa vždy chválila, že porazila uhlie vetrom a zemným plynom. Lenže vietor zlyhal, a tak starnúca uhoľná elektrárňa, ktorá mala byť čoskoro zavretá, bude pravdepodobne Britom zabezpečovať stabilné napätie o niekoľko rokov dlhšie.

O druhú pikantériu sa postaralo Nemecko. Krajina, ktorá je často označovaná za lídra v energetickej transformácii, podľa aktuálnej správy Environmentálnej agentúry nesplnila svoje emisné ciele v roku 2020. Ocitla sa v skupinke šiestich krajín, ktoré si budú musieť dokupovať emisné povolenky (a pravdepodobne zaplatia pokutu). V roku 2020 pritom vietor v Nemecku pracoval na 106 percent a Nemci sa mohli pochváliť, že prvýkrát viac ako polovicu elektriny vyprodukovali z obnoviteľných zdrojov. Ale ten zvyšok v dôsledku nešťastnej politiky zatvárania jadrových zdrojov produkujú v uhoľných a plynových elektrárňach.

Cesta k bezuhlíkovej ekonomike bude trnitá a veľmi drahá. Nemecko má 55 GW inštalovaného výkonu v solárnych elektrárňach, teda viac ako Taliansko, Francúzsko, Španielsko a Británia dohromady. Domácnosti preto dlhodobo platia najvyššiu cenu elektriny v Európskej únii. Lenže Nemci o dva mesiace vypnú ďalšie 4 GW jadra. Ak by dodanú elektrinu jadrových elektrární chceli nahradiť fotovoltikou, budú potrebovať ďalších 28 GW výkonu (plus 50 percent). Veterných turbín by potrebovali 13 GW (plus 12 percent). To sa s istotou v najbližších rokoch nestane, a tak sa Nemecko bude ešte viac spoliehať na plyn a dovozy elektriny. Napríklad aj elektrinu z hneďého uhlia z Poľska či Česka.

Prečo by toto malo zaujímať slovenské domácnosti? Elektrina je komodita, ktorá sa predáva na spoločnom trhu. Cenu elektriny určuje posledná zobchodovaná megawatthodina a to je vždy tá najdrahšia z pohľadu emisií. Z uhlia alebo plynu. Vysoké emisie týchto elektrární (a čiastočne priemyslu) vytlačili ceny emisných povoleniek do výšin, ktoré si Európska komisia predstavovala až o desať rokov. Slovenským domácnostiam v tomto nepomôže ani pripojenie nových bezemisných Mochoviec či vypnutie hnedouhoľných Novák. Cenu elektriny to pravdepodobne neznižuje, keďže Nemci v nasledujúcich desaťročiach budú stále potrebovať uhlie a plyn.

Paradoxne tak na „spôsob“ nemeckej „Energiewende“ budú doplácať aj Slováci.

Uvedené problémy vyspelých krajín ukazujú, že očakávať dosiahnutie odvážnych bezemisných cieľov menej rozvinutých krajín by bolo naivné. Nie je preto prekvapujúce, že navrhovaný text glasgowskej dohody, limitujúci využívanie uhlia, bol na poslednú chvíľu zmenený tak, že nepredstavuje reálny záväzok. Zaujímavé bude sledovať skôr to, či svoje ciele neprehodnotia vyspelé krajiny. Zelená transformácia vyžaduje podporu obyvateľov, ktorá sa so skokovým zvyšovaním cien môže ľahko vytratiť.

Denník E, 18.11. 2021

Kto potrebuje kontrolovať prevody pôdy na Slovensku?

Monika Budzák

Politici sa v ostatných rokoch predhávali v tom, kto má úprimnejší citový vzťah k pôde. Ochrana národného pôdneho bohatstva sa stala dogmou, pričom vôbec nezáleží na tom, aký obsah sa za týmito slovami skrýva.

Kým sa politici v predvolebných kampaniach a vyhláseniach snažili vzbudiť emócie národne citiacich voličov, za ich chrbtom dochádzalo k drobeniu, erózii a machináciám v Slovenskom pozemkovom fonde.

Ochrana pôdy v týchto dňoch opäť vstala z mŕtvych v podobe plánovanej novelizácie zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku, ktorú nedávno avizovalo Ministerstvo pôdohospodárstva. Tento zákon zaviedla druhá Ficova vláda s cieľom obmedziť prístup „zahraničných špekulantov“ k slovenskej pôde. Predávajúci vlastníci museli dodržať prísny postup na to, aby mohli predaj svoj vlastný majetok. Že je to obmedzovanie vlastníckeho práva uznal aj Ústavný súd, keď v roku 2018 zrušil až 3 paragrafy tohto zákona, ktoré neprimerane zasahovali do vlastníckych práv. Hoci už prešli 3 roky od zrušenia sporných častí Ústavným súdom, problémy s masovým skupovaním pôdy sme zatiaľ nepostrehli.

Na Slovensku je zhruba **2,38 milióna hektárov** poľnohospodárskej pôdy. Koľko pôdy patrí zahraničným

subjektom nevie presne nikto. **Odhady** sa pohybovali v rozpätí 20 – 100-tisíc hektárov, pričom sa spoľahlivé dáta hľadajú len ťažko. Ak by sme vychádzali z hornej hranice 100-tisíc hektárov, je to stále zanedbateľná časť vlastníctva – len okolo 4 % poľnohospodárskej pôdy. V tejto rozlohe nenájdete len úspešných dánskych farmárov, ale aj zahraničné schránkové firmy, ktorých skutočnými vlastníckymi môžu byť Slováci. Hoci nedávno vzbudil rozruch plán maďarskej vlády podporiť skupovanie pozemkov v zahraničí, aj geopolitické obavy majú svoje obmedzenia. Pozemky ako nehnuteľný majetok podliehajú jurisdikcii štátu, v ktorej ležia. Pri súčasnej rozdrobenosti a bez dát o vlastníctve sú tieto obavy len falošný poplach.

Ministerstvo pôdohospodárstva predbežne prezradilo niektoré plánované zmeny v novele zákona. Jednou je zavedenie predkupného práva štátu a iných subjektov verejnej správy. Druhým je zriadenie povinného zverejňovania všetkých ponúk na prevod pozemkov.

Predkupné právo štátu môže znieť ako vhodné riešenie, ak ide o plánované investície ako diaľnice. Problémom je, že by sme urobili opäť z capa záhradníka. Kauzy okolo prevodu pozemkov v SPF zanechali hlboké praskliny v jeho dôveryhodnosti. Kým sa tento imidž nezmení, takýto nápad si potlesk určite nezaslúži. Okrem dôveryhodnosti však nápad prináša riziko ďalšej byrokracie, keď predkupné právo bude sťažovať prevod a vlastníci sa budú musieť vysporiadať s pomalým konaním úradov, čím sa celý proces bude predlžovať.

Povinné zverejňovanie ponúk na predaj pozemkov má zas podľa ministerstva zvýšiť transparentnosť. Medzi stovkami vlastníkov a užívateľov v katastrálnom území je určite nutné nastoliť transparentnosť, ale tu sa štát snaží preniesť náklady svojho zlyhania na bežných ľudí. Tí by boli po novom nútení podstúpiť zákonom predpísaný proces zverejňovania ponuky namiesto toho, aby inzerát o predaji pôdy zavesili na ktorýkoľvek webový portál. Zdá sa vám to povedomé? Práve tento postup už Ústavný súd zrušil v roku 2018, keď predajcovia museli zverejňovať ponuky na obecnej tabuli a garantovať predkupné právo poľnohospodárom z miestneho katastra, potom tým zo susedného, atď. Predstavte si, že predávate dom, a najskôr musíte garantovať predkupné právo štátu a potom ešte predaj povinne zverejniť v štátnom registri. O slobodnom nakladaní s vlastníctvom a právom na súkromie už nemôže byť reč.

Pozemkové úpravy sú riešením pre chaotické pozemkové vlastníctvo, a hoci nechýbajú v žiadnej pôdohospodárskej debata a každý je za, ich realizácia pokrívá. Kameňom úrazu je ich financovanie, ktoré nepredstavuje významnú položku v rozpočte Agrozertoru (okolo 30 mil. eur ročne, čo je porovnateľné s podporou prostredníctvom Zelenej nafty), no priestor sa nenašiel ani v Pláne obnovy. A tak sčelovanie pokračuje pomaly a to aj kvôli tomu, že štát sa sám nevie rozhodnúť, či majú byť pozemkové úpravy financované z eurofondov alebo zo štátneho rozpočtu.

Ako môže štát najlepšie ochrániť pôdu pred zahraničnými špekulantmi? Zvyšovaním motivácie slovenských vlastníkov na svojej pôde podnikáť. Dnes je drvivá väčšina poľnohospodárskej pôdy v nájme z jednoduchého dôvodu – parcely sú vlastnícky rozdrobené, hranice a podiely nejasné. Pomôcť môžu

vyššie spomínané pozemkové úpravy, ale aj zjednodušenie podnikania. Samostatne hospodáriaci roľníci a živnostníci sú podobné formy podnikania, avšak pre SHR platí zákonná lehota na vydanie osvedčenia 30 dní, kým živnostník musí dostať vyjadrenie **do troch dní**.

Otázkou však zostáva, prečo chce štát riešiť problém, o ktorom nevieme takmer nič. O rozdrobenosti pôdy a korupcii v štátnych orgánoch sme sa za posledné roky naopak dozvedeli veľa. Namiesto presunutia pozornosti na pozemkové úpravy a upratania kompetencií Slovenského pozemkového fondu, chce vláda bežným vlastníkom skomplikovať narábanie s vlastným majetkom. A komu tím prospěje, čo?

Agrobiznis, 12.11. 2021

Cena práce a Cena zamestnanca

Martin Vlachynský

Predstavená reforma daní a odvodov zamestnanca pracuje s pojmom celková cena práce. Je chvályhodné, že minister financií spomína tento pojem. Doteraz používané pojmy ako „hrubá mzda“ a „odvody zamestnávateľa“ boli ekonomickým nezmyslom, ktoré pred zamestnancom skrývali časť nákladov.

Musíme však upozorniť, že ani celková cena práce v ministrom predstavenej podobe mzda + dane + všetky odvody nevyjadrujú celú škálu nákladov, ktoré sú spojené so zamestnávaním. Pevné zmluvné nastavenie podmienok v zamestnaneckom vzťahu pre zamestnávateľa so sebou nesie aj konkrétny balík nákladov mimo tradične vnímaných nákladov, ako sú mzdy, dane a odvody. Tieto náklady zamestnávateľa predstavujú pre zamestnanca nefinančný príjem (voľné dni, stravné, rekreačný poukaz a pod.)

Vyčíslenie nákladov zamestnaneckého pomeru umožňuje portál cenazamestnanca.sk, ktorý prevádzkuje inštitút INESS. Pomocou neho je možné vypočítať náklad na reálne odpracovanú hodinu. Rozdiel medzi nákladom na reálne odpracovanú človekohodinu a celkovými nákladmi na mzdu môžeme považovať za náklad zamestnaneckého pomeru bez ohľadu na veľkosť daňovej a odvodovej záťaže.

Môžeme to ilustrovať na príklade modelového zamestnanca s **hrubou mzdou 1200 eur**. Takýto zamestnanec má **cenu práce 1622 eur**, z toho **dane a odvody tvoria 709 eur**.

Takýto zamestnanec dostane mesačne **čistú mzdu 913 eur**. Náklad zamestnávateľa na **odpracovaný človekomesiac je však 2058 eur**.

Dodatočný náklad zamestnaneckého pomeru tak predstavuje zhruba 436 eur. To znamená náklad zhruba 5000 eur ročne za zákonné pracovné voľno, štátne sviatky, návštevy lekára, koncesionárske poplatky zamestnávateľa, odvod do sociálneho fondu či príspevok na stravu a rekreačný poukaz. Pre zamestnanca to predstavuje nefinančný príjem, napríklad v podobe voľných dní. Tento náklad je potrebné brať do úvahy pri zavádzaní nových regulácií, ako je napríklad navýšenie počtu dní pracovného voľna. Takéto regulácie sa neprejavia priamo na mzdových nákladoch, ale až použitím **ceny zamestnanca**.

Ako funguje kalkulačka cenazamestnanca.sk:

Kalkulačka na základe vstupov používateľa zráta celkové výdavky zamestnávateľa na zamestnanca – mzdu, dane a odvody, príplatky ku mzde, 13. a 14. mzdu, ale aj príspevok na stravu, sociálny fond, či rekreačné poukazy. Kalkulačka berie do úvahy aj reálne odpracovaný čas, preto odrátava dovolenky, práceneschopnosť, či návštevy lekára. Výsledkom je náklad na **človekomesiac** a **človekohodinu** – náklad na zamestnancom reálne odpracovaný mesiac, či hodinu. Od aktualizácie v máji 2021 kalkulačka umožňuje aj kalkuláciu podľa typu prevádzky – 1,2 a 3-smenná.

V novembri 2021 sa k projektu cena zamestnanca pridali ďalšie tri krajiny: Bulharsko, Česko a Poľsko.

<http://cenanarabotnika.org/>
<https://kosztypracy.for.org.pl/>
<https://cenazamestnanca.cz/>

blog N, 29.11. 2021

Kašlime na hru o tróny a lepšie nakupujeme vzdelanie

Róbert Chovanculiak

Vo vysokom školstve sa rozbehla hra o tróny v podobe obsadenia správnych rád a právomocí akademického senátu. Pre pozorovateľa z vonku je situácia nejasná. Nie je jednoduché sa vyznať vo všetkých tých orgánoch, ich kompetenciách a postupoch zriaďovania.

Situáciu ešte ďalej znejasňuje fakt, že ťažko určiť, kto je tu ten „zlý“ a „dobrý“. Všetci vieme, že dobré reformy treba a že ak je reforma dobrá, tak bolí zabehaných hráčov systému. Podľa protestov vysokých škôl je zrejme, že ministerstvo školstva chystá reformu, ktorá bude bolieť. Lenže každý, kto dával pozor v škole, keď sa učila pravdivosť tabuľka implikácie vie, že z toho vôbec nevyplýva, že ide o dobrú reformu. A všetko nasvedčuje tomu, že toto je ten prípad.

Ministerstvo sa chystá oslabiť vnútorné zriaďované orgány škôl – akademický senát a posilniť správnu radu, v ktorej navyše posilní externý vplyv priamo ministerstva školstva. Jedinou zárukou, že tieto zmeny naozaj povedú k lepším výsledkom je dobrá vôľa a správna voľba ministra – jednej osoby v celom systéme. To je však pre slovenské podmienky extrémne málo.

Slovenská politika sa v pravidelnom rytme vyváženého kyvadla vychyluje raz jedným, raz druhým smerom. Po každom reformnejšom, odbornejšom ministrovi príde lenivejší a menej kompetentný. Kľúčová otázka tak je, ako ten druhý využije svoje nové právomoci vo forme predĺženej ruky v správnych radách univerzít? Budeme potom na vysokých školách viac dbať na národnú hrdosť, dejiny Slovanov a východné trhy? Na Slovensku potrebujeme zákony a pravidlá do zlého počasia. A toto navrhovaná reforma vysokých škôl nespĺňa.

To však neznamená, že nepotrebujeme reformu. Štát by sa však nemal pasovať do roly manažéra, ktorý preberie opraty a začne lepšie riadiť vysoké školy. Ale do roly priberčivého zákazníka, ktorý nie je spokojný s hodnotou, ktorú dostáva za svoje peniaze.

Koľko platí? Od roku 2009 vzrástli výdavky vysokého školstva na jedného študenta o 250 %. Nebolo to spôsobené len nárastom výdavkov, ale aj poklesom počtu študentov. Keď sa pozrieme na to, aký podiel tvoria výdavky na terciárne vzdelávanie na celkových verejných výdavkoch, tak sme plusmínus na úrovni priemeru EÚ.

Horšie je to už s hodnotou. Za poslednú dekádu vzrástol podiel mladých ľudí s vysokou školou na dvojnásobok, zároveň však poklesol počet študentov o 40 %, pričom počet fakúlt sa prakticky nezmenil. Výsledkom je, že zatiaľ čo v roku 2010 bolo o 27,6 % viac hlásiacich sa študentov než kapacity vysokých škôl, v roku 2020 dosahoval počet prihlásených len 80 % kapacity. Keď je na trhu vysoká ponuka a nízky dopyt, cena musí ísť dole. Pri bezplatnom vzdelávaní to znamená, že vysoké školy musia znižovať „nefinančnú“ cenu štúdia na vysokej škole. Znižovať náročnosť prijatia na školu a samotného štúdia. Prijímacie skúšky robila kedysi polovica študentov, minulý rok to bola (síce ovplyvnená aj koronou) už len štvrtina.

Za horšiu kvalitu absolventov však nemôžu len školy, ale jednoducho biologické zákonitosti. Keď vyštuduje vysoké školy 20 % najšikovnejších mladých ľudí, dostane sa k titulu v priemere iný ľudský potenciál, ako keď vyštuduje 40 %. A zároveň za centrálnymi plánmi EÚ na výšku podielu

vysokoškolsky vzdelaných mladých ľudí nestíha ani ekonomika. Pre všetkých tých ľudí s titulmi nie sú odpovedajúce pracovné miesta. Približne každý tretí človek, ktorý absolvoval vysokú školu, išiel počas poslednej dekády pracovať na pozíciu, ktorá nevyžadovala vysokoškolské vzdelanie. Inflácia v diplomoch je už viditeľná aj na mzdovom bonuse titulu. Zatiaľ čo v roku 2010 zarobil vysokoškolsky vzdelaný človek priemerne o 60 % viac ako stredoškolsky vzdelaný, minulý rok to už bolo 47 %.

Ako to vyriešiť? Ako som písal, nie manažérsky cez riadenie, ale obchodne - cez nakupovanie. Štát si u vysokých škôl každý rok kupuje vzdelávanie za približne 330 mil. eur. Tieto peniaze tečú na jednotlivé vysoké školy predovšetkým podľa počtu študentov. Tieto počty sú upravované rôznymi koeficientami. Napríklad podľa stupňa vzdelávania, odboru štúdia alebo uplatnenia absolventov. Problém je, že tieto koeficienty sú dnes nastavené slabo alebo rovno zle.

Zle je nastavený koeficient stupňa vzdelávania. Ten školy priamo nabáda, aby svojich bakalárov automaticky posunuli študovať na magisterské štúdium. Za bakalára totižto dostanú len 0,7 resp. 1 násobok sumy, pričom za magistrov až 1,5 násobok. To je presný opak toho, čo slovenské školstvo potrebuje, my sme svetová jednotka v podieli bakalárov, ktorí pokračujú na magisterské štúdium a trávajú na školách päť rokov namiesto troch.

Slabo nastaveným koeficientom je aj uplatnenie absolventov. Škola príde len o malú časť peňazí za tých absolventov, ktorí si do 180 dní nenájdu prácu. To však momentálne na Slovensku nie je problém a miera nezamestnanosti absolventov je na nízkej úrovni. Problémom je skôr to, že títo ľudia pracujú na pozíciách, ktoré nevyžadujú vysokú školu a veľkým problémom je miera ekonomickej aktivity mladých ľudí s titulom, ktorá je 78,4 %, pričom priemer EÚ je 87,4 %.

Takže správne „nakúpený“ absolvent, za ktorého by štát mal platiť výrazne viac peňazí, je taký, ktorý je aktívny, dokončil len bakalárske štúdium a našiel si prácu, ktorá vyžadovala vysokoškolské vzdelanie. Školy, ktoré dokážu produkovať takýchto absolventov napríklad v rámci programu profesijných bakalárov, by mala výrazným spôsobom finančne polepšiť. A naopak školy, ktoré produkujú množstvo inžinierov a magistrov, ktorí pracujú na pozíciách, ktoré nevyžadovali vyšší stupeň vzdelania alebo sú priamo ekonomicky neaktívni, by mali finančne tratiť. To neznamená, že na vzdelanie týchto ľudí by malo ísť menej zdrojov. Dodatočné zdroje by nemali byť poskytované normatívne, na hlavu - ale v podobe výskumných grantov.

Toto je reforma, ktorá môže postupne, evolučne zmeniť to, ako vyzerajú a čo produkujú naše vysoké školy. A tie budú na ňu určite nadávať a protestovať proti nej. Jej výsledkom totižto bude, že niektoré katedry, fakulty alebo priamo celé vysoké školy zaniknú. To je však neoddeliteľná súčasť každej dobrej reformy. Som skeptický voči reforme školstva, kde všetkých doškolíme, viac zaplatíme a dosadíme lepší ľudí; ale žiadna škola sa nezatočí, nikto nepríde o prácu a všetci ostanú prilepení na svojich stoličkách. Neverím na reformu bez kreatívnej deštrukcie.

SME, 23.11. 2021

Prečo sú vybývané kúpele, nemocnice a železnice

Martin Vlachynský

Známy secesný hotel Rónai, neskôr Royal, neskôr Slovan, je dnes zakonzervovanou ruinou v centre Piešťan.

Za socializmu bol **kompletne „vybývaný“**, ako mnohé iné budovy, ktoré socializmus buď znárodnil, alebo aj sám postavil.

Socializmus nepadol na tom, že nedokázal postaviť, ale že nedokázal udržať. Tento problém sa opakuje aj dnes pri hmotnom kapitále v správe štátu. Mosty, nemocnice, koľaje, letiská... Sme neraz svedkami paradoxných situácií, keď na jednom konci koľajníc sa robia bombastické investície do zrýchlenia za stovky miliónov eur a na druhom konci vlaky spomaľujú na 30-tku, aby sa nevykoľajili. Keď sa plánujú nové nemocnice, zatiaľ čo v existujúcich nemá kto vymeniť žiarovku na WC.

Je to bežný prípad aj eurofondových projektov. Strihajú sa pásky, bežia reklamy, no po skončení projektového financovania výsledok rýchlo speje k úpadku. Niekedy neprežije ani len webová stránka s hostingom za 2 eurá mesačne. Bohužiaľ, Plán obnovy má potenciál byť novým grandióznym cvičením v spaľovaní vzácneho kapitálu na projektoch, pre ktoré životaschopnosť nebude prioritou.

Každý poriadny kapitalista vie, že nie je zázrak postaviť, ale objaviť obchodný model, ktorý projekt dlhodobo udrží pri živote. To škaredé slovo (škaredšie je už len anglický „biznismodel“) znamená, že môj projekt dlhodobo produkuje zdroje ako na samotnú prevádzku, tak aj na kapitálové odpisy. Na jeho nastavenie potrebujem podnikateľský kumšt, kvalitné finančné riadenie, dlhodobú víziu, či schopnosť zbierať spätnú väzbu z trhu a priebežne inovovať.

Kvalitný biznismodel sa však nedá strčiť do predvolebného videa. Prestrihávajú pásky na novej budove však áno. Preto sú verejné inštitúcie tragickými investormi a ich projekty končia skôr alebo neskôr vybývané. Preto sa vždy otrasiem, keď počujem, že ten alebo onen sektor je príliš významný a musí byť v rukách štátu.

Dajú sa trhové podmienky pre verejné projekty aspoň nasimulovať? Čiastočne. „Projekt“ (predstavte si napríklad štátnu nemocnicu, alebo plniacu stanicu vodíkových vlakov)

musí spĺňať niekoľko atribútov. Čo najväčšiu nezávislosť od politikov, teda právne oddelenie majetku a riadenia (napríklad inkorporáciou v s.r.o. alebo a.s., ideálne s viacerými akcionármi), kvalitné finančné riadenie (nezávisle auditované podvojnú účtovníctvo) s dlhodobým plánom, stanovené merateľné ciele (KPI), či zdroje mimo úvodného vlastného imania získavané výhradne na trhu (komerčný úver, vstup partnera).

Že dosiahnuť niečo takéto je veľmi ťažké? No áno, veď to je pointa! Robiť veci dobre je ťažké a neustále vám pri tom niekto pozerá na prsty. No je to jediná cesta, ako dlhodobo prežiť a neskončiť „vybývaný“.

blog SME, 11.11. 2021

Trhové riešenia nie sú len supermarketové

Martin Vlachynský

Máme viac ako tridsať rokov skúseností s paralelnými štátnymi a trhovými riešeniami v poskytovaní rôznych služieb. Dovolím si tvrdiť, že opatrná väčšina občanov sa zhodne, že štátu to v ich poskytovaní moc nejde, čo sa týka kvality, či efektívnosti. Ostáva ale vždy jedno „ale“.

„Trh by služby poskytoval efektívnejšie a kvalitnejšie, ale boli by dostupné len pre tých, čo na ne majú!“ Dôvodom týchto častých záverov je to, že ľudia majú veľmi jednoduchú predstavu o fungovaní trhov. Niet sa čo diviť, popularizácia tohto druhu poznania je prakticky kompletne na pleciah zopár malých think-tankov, ako je napríklad INESS. Vedie to však tomu, že ľudia majú o trhoch „supermarketovú“ predstavu: vložím do košíka, pri pokladni vytiahnem peňaženku a zaplatím podľa cenovky.

Trh (napriek zmätočnému názvu) nie je trhovisko. Trh je niečo, čo umožňuje, aby trhovisko vzniklo. Alebo aby vzniklo niečo úplne iné, čoho základom ale bude dobrovoľná kooperácia ľudí za účelom výmeny a zveľadovania hodnoty.

Vezmime si asi najčastejšie skloňovaný príklad z úvodu: zdravotníctvo. Trh v zdravotníctve môže byť supermarketový. Vyberiem si do košíka laserovú korekciu zraku, zaplatím, odídem. Ale historicky trh v zdravotníctve boli aj charitatívne, poisťné, cirkevné, komunitné, predplatiteľské, klubové, sektorové, zamestnanecké a iné spôsoby spájania dopytu

s ponukou. Napríklad organizácia Kaiser Permanente, ktorá dnes poskytuje krytie zdravotných výdavkov pre 12 miliónov Američanov, začala pred 90-rokmi ako dohoda medzi konzorciom stavebných firiem a nemocnicou.

Ani fungovanie spoločnosti postavené na cieľovaní finančného zisku nemusí znamenať nižšiu, ale práve naopak, vyššiu dostupnosť. Ak ostaneme v zdravotníctve, môj obľúbený príklad je indická sieť kliník Narayana. Založená bola pôvodne ako jediná nemocnica dnes už legendárnym kardiochirurgom Devim Shetty. Ten vo svojej nemocnici [zaviedol princípy](#) „pásovej výroby“. Vďaka tomu dosiahol ohromnú efektívnosť, ktorá mu umožnila stlačiť bežnú cenu zložitých operácií srdca na úroveň 2000 dolárov a vďaka dynamickému oceňovaniu služieb podľa kapacity ich dokážu ponúknuť aj lacnejšie a vo vybraných prípadoch zadarmo. Dnes má na burze obchodovaná Narayana tri desiatky kliník a v Indii robí 15 % všetkých kardio zákrokov. Bez toho, aby Shettyho prvá klinika dokázala vygenerovať kapitál na rast, veľa z týchto zákrokov by sa dnes v Indii vôbec neuskutočnilo.

Ale neostávajme len pri zdravotníctve. Profesor James Tooley zasvätil svoj výskum štúdiu vzdelávania v rozvojových krajinách. [Tam objavil niečo](#), čomu nikto pred ním nevenoval pozornosť – rozsiahle siete nízkonákladových súkromných škôl, fungujúce v slumoch a chudobných oblastiach. V prímestských oblastiach navštevuje súkromné školy 65 – 75 percent detí a 30 percent detí na vidieku – v Indii, Ghane, Keni, Nigérii, Zimbabwe, Somálsku, Južnom Sudáne, či dokonca v Číne. A pri tom všetkom vyše 90 percent týchto škôl funguje na čisto ziskovom princípe a nepoberajú žiadne dotácie ani pomoc od vlády.

Štát môže vytvoriť ilúziu dostupnosti dnes, no nemôže ju vytvoriť zajtra. Súťažiaci trhové riešenia v poskytovaní služieb tlačia v čase dole ceny a hore kvalitu. Vznikajú trhové segmenty, zamerané na bohatých, obyčajných, ale aj chudobných. Luxusné riešenie dostupné dnes bohatým sa zajtra stane bežnou spotrebou aj pre chudobných. Len sa netreba báť.

blog SME, 16.12. 2021

Prehľad najdôležitejších tém pre vás tiež každý týždeň pripravujeme v newsletteri **Týždeň s INESS**

TÝŽDEŇ S INESS

Nadalej pokračujeme aj so zasielaním týždenného newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na paulina.ivanisova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

Chcem podporiť INESS

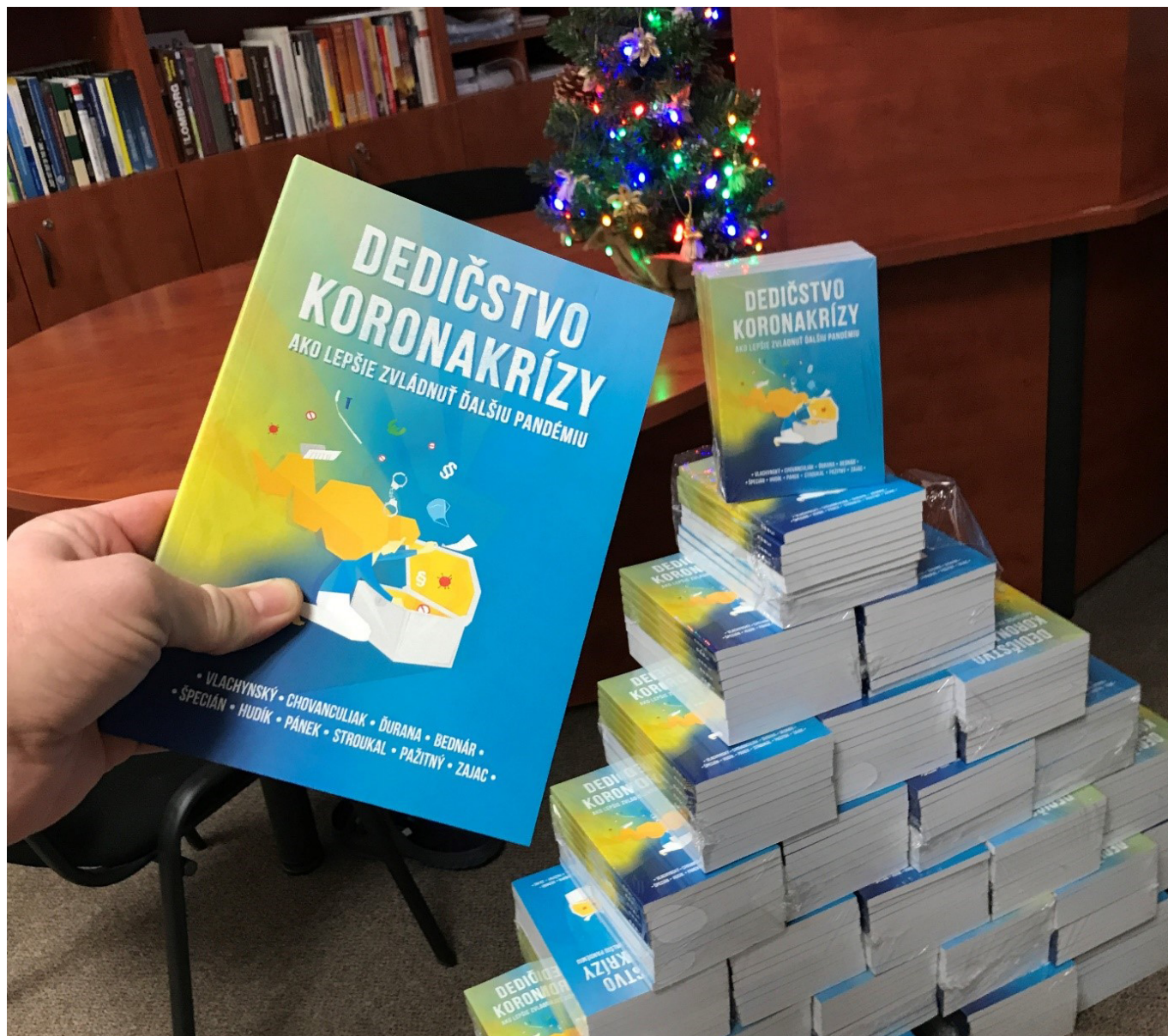
Aj vy môžete prispieť k slobodnejšej a vzdelanejšej spoločnosti na Slovensku.
Podporte naše aktivity, a my budeme môcť pracovať o to intenzívnejšie.

Ďakujeme, každú vašu podporu si veľmi vážime.

Dedičstvo koronakrízy

Nová kniha od INESS

Najskôr pandémie ignorovali alebo zľahčovali, potom prešli do maniakkej hyperaktivity a nakoniec nútili všetkých okolo seba zvyknúť si na nový „normál“. Takto by sa dala zhrnúť reakcia väčšiny politikov počas poslednej kovidovej pandémie.

KNIHU si môžete ZAKÚPIŤ tu!

INESS spojil 10 autorov zo Slovenska a Česka, aby poskytli svoj pohľad na zaujímavé ekonomické a spoločenské aspekty krízy spojené s pandemiou koronavírusu. V knihe **Dedičstvo koronakrízy** sa napríklad dozviete, ako:

- zlepšiť proces schvaľovania liekov,
- krotiť domýšľavých expertov,
- lepšie nakupovať vakcíny,
- vytvárať paralelné spoločenstvá,
- pracovať cez internet,
- využívať trh a podnikateľov v boji s vírusom, alebo
- nezneužívať centrálnu banku.

1. Ukážka z knihy: [Biopolitika – komu patrí naše zdravie?](#)
2. Ukážka z knihy: [Ako sa stratili pravé kiahne](#)
3. Ukážka z knihy: [Práca cez internet, to nie je len práca na internete](#)

Chcete vedieť viac o autoroch knihy a jej obsahu? **Vypočujte si tento podcast!**

Nové publikácie

Polohrubá mzda: Slováci nepoznajú hodnotu svojej práce

V období od 26.3. 2021 do 31.3. 2021 realizovala podľa zadania INESS agentúra MNFORCE reprezentatívny prieskum. Jeho cieľom bolo zistiť, **ako Slováci rozumejú vlastnej výplatnej páske a tomu, akou sumou prispievajú na služby štátu zo svojej mzdy.**

Prieskum sa uskutočnil prostredníctvom online dotazníka (metóda CAWI) na vzorke 1 000 respondentov. V prieskume bola zachovaná reprezentatívna vzorka na kvótne znaky: pohlavie, vek, región a veľkosť miesta bydliska.

Výsledky prieskumu:

- Menej ako tretina ľudí má realistickú predstavu o tom, koľko v skutočnosti vynaloží zamestnávateľ na odmenu zamestnanca.
- Pracujúci nadhodnocujú podiel odvodov zamestnanca, a skôr podhodnocujú odvody zamestnávateľa.
- Tretina respondentov si pletie hrubú mzdu a celkové mzdové náklady.
- To, či človek pracuje alebo nie, má len malý vplyv na znalosť skutočnej hodnoty práce.
- Občania nevedia, že daňové zaťaženie práce je výrazne nižšie ako odvodové - potvrdzuje sa, že ich zaujíma najmä čistá mzda, nie obsah výplatnej pásky.

Celú publikáciu si môžete **prečítať ako PDF na webe INESS.**

Ekonomická analýza vybraných dodatkov k DMA: cielená online reklama

Minulý rok prišla Európska komisia s dvomi návrhmi na reguláciu digitálnych služieb v podobe Zákona o digitálnych trhoch a Zákona o digitálnych službách (Digital Markets Act a Digital Services Act).

Všeobecnú ekonomickú analýzu prvej menovanej regulácie sme publikovali v policy štúdii pod názvom: *Ekonomická analýza Zákona o digitálnych trhoch*, resp. v anglickej verzii *Economic analysis of Digital Markets Act*. Momentálne prechádzajú tieto dva zákony legislatívnym procesom v rámci Európskeho parlamentu. Súčasťou tohto procesu je aj úprava a vytváranie dodatkov k pôvodnému návrhu, ktorý pripravila Európska komisia. Táto analýza sa bude venovať jednému aspektu z celej plejády zmien, ktoré navrhujú poslanci Európskeho parlamentu - konkrétne ide o zmeny v oblasti fungovania cielennej online reklamy.

V súčasnosti (zima, 2021) prebieha intenzívna diskusia medzi tvorcami EÚ politik a europoslancami o finálnej podobe regulácií týkajúcich sa cielennej online reklamy v rámci DMA a DSA. Časť tvorcov politik preferuje úplný zákaz cielených online reklám, iná časť ich výrazne zregulovanie a obmedzenie možnosti ich využívania (napr. prehnanými požiadavkami na zverejňovanie detailov kampaní alebo zavedením Opt-out módu).

Táto štúdia s názvom: *Ekonomická analýza vybraných dodatkov k DMA: cielená online reklama* sa preto zameria na analýzu významu cielených online reklám v rôznych oblastiach hospodárstva a spoločenského života. A z toho vyplývajúce negatívne dopady ich obmedzovania alebo úplného zrušenia.

Vo formáte PDF si ju môžete **prečítať TU.**

INESS NA TĚMU

5
2021

POLOHRUBÁ MZDA:
SLOVÁCI NEPOZNAJÚ HODNOTU SVOJEJ PRÁCE

RADOVAN ĎURANA
 radovan.durana@iness.sk

Prieskum polohrubej mzdy: Až dve tretiny Slovákov nevedia, aká je ich skutočná odmena za prácu.

- Menej ako tretina ľudí má realistickú predstavu o tom, koľko v skutočnosti vynaloží zamestnávateľ na odmenu zamestnanca.
- Pracujúci nadhodnocujú podiel odvodov zamestnanca, a skôr podhodnocujú odvody zamestnávateľa.
- Tretina respondentov si pletie hrubú mzdu a celkové mzdové náklady.
- To, či človek pracuje alebo nie, má len malý vplyv na znalosť skutočnej hodnoty práce.
- Občania nevedia, že daňové zaťaženie práce je výrazne nižšie ako odvodové - potvrdzuje sa, že ich zaujíma najmä čistá mzda, nie obsah výplatnej pásky.

INESS

Robert Chovanculiak

EKONOMICKÁ ANALÝZA VYBRANÝCH DODATKOV K DMA:
CIELENÁ ONLINE REKLAMA

Podujatia

Ekonomická olympiáda: školské kolá prelomili ďalší rekord!

Školského kolá v poradí už **5. ročníka Ekonomickej olympiády**, prebehli začiatkom decembra (6. - 15.12. 2021) veľmi úspešne, podarilo sa nám prelomiť ďalší rekord v počte zúčastnených škôl aj študentov!

Veľmi nás teší, že sa nám podarilo opäť osloviť viac škôl, ktorých sa do tohtoročnej olympiády zaregistrovalo 264 z celého Slovenska (o 54 viac ako minulý rok). To sa prejavilo aj v počte súťažiacich, ktorý prvýkrát dosiahol 5-ciferné číslo: takmer **11 300 stredoškolákov** vyplnilo test školského kola. To je **o 2 800 súťažiacich viac** oproti minulému roku. **660 súťažiacich postúpilo do krajských kôl**, ktoré budeme organizovať **vo februári a marci 2022**. Veríme, že pomocou Ekonomickej olympiády vzbudíme záujem o ekonomické témy čo najvyššieho počtu mladých ľudí a pomôžeme im zorientovať sa v rozhodnutiach, ktoré ich v živote čakajú.

Zoznam postupujúcich študentov už [nájdete na našom webe](#). Minimálna podmienka postupu bola, aby mal súťažiaci aspoň 64 % z testu školského kola.

Zároveň vám tu prinášame aj pár zaujímavých štatistík, ktoré nám tohtoročné školské kolá odhalili.

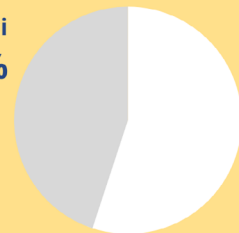
Ako Ekonomická olympiáda pomáha študentom, vy môžete pomôcť jej. **Staňte sa oficiálnym partnerom súťaže**, povedzte o olympiáde svojim známym, **podporte nás finančne alebo materiálne**.

Ďakujeme!

 Ekonomická olympiáda

V školskom kole 5. ročníka súťažilo rekordných 11 300 stredoškolákov!

Chlapci
45 %

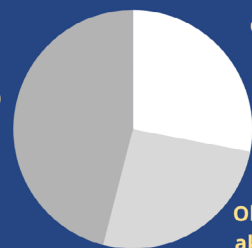

Dievčatá
55 %

 Ekonomická olympiáda

Zastúpenie súťažiacich podľa typu stredných škôl

SOŠ
46%

Gymnázium
28%

Obchodné akadémie
26%

Ekonomická olympiáda

**Všetkým
zúčastneným
gratulujeme
a tešíme sa na vás
v krajských kolách!**

Vlogy a podcasty

INESS na DNES #67: Zrušme polohrubú mzdu a nahradíme ju skutočne hrubou!

Keď dostanete na účet 591 eur, znamená to, že vaša práca má hodnotu 1 000 eur. Dnešná hrubá mzda ale nehovorí o tejto celkovej hodnote práce – tisícich eurách, predstavuje iba 740 eur. Nie je teda hrubá, ale iba polohrubá - zahŕňa totiž len 74% z hodnoty vašej práce. Preto navrhujeme túto polohrubú mzdu zrušiť a nahradiť ju skutočne hrubou, lebo len tak budeme všetci bez lúštenia zložitých kolóniek vo výplatných páskach vidieť, akú sumu naozaj platíme za služby štátu. O Polohrubej hovorí v dnešnom #INESSnaDNES Radovan Ďurana.

Viac sa dozviete **na webe Polohrubej**, kde môžete zahlasovať aj v našej ankete: <https://polohrubamzda.sk/>

INESS na DNES #66: Reštauračná absurdná dráma a krčah vody grátis

Krčahom vody k svetlým zajtrajškom! ... Vyvrcholenie absurdného surrealistického (kieżby) dokumentu o zdaňovaní je tu! Dajte si povedať, minister vie lepšie čo vám pomôže a čo chcete na obed. O Reštauračnom balíku zmien v #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom.

Vypočujte si hneď a v závere vás čakajú 2 bonusy ZDARMA!!!

INESS na DNES #65: Kladivo na živnostníkov

Živnostníka z princípu jeho práce, v ktorej na seba berie vlastnú zodpovednosť a vzdáva sa výhod Zákonníka práce, jednoducho nemožno porovnávať so zamestnancom. A už vôbec nie prispôbovať výšku daní a odvodov už aj tak vysokým daniam a odvodom zamestnancov. RD: „Ani zamestnanci nie sú spokojní so svojím daňovým zaťažením, a chcú ho nižšie.“ O plánoch Igora Matoviča "ako na živnostníkov" v #INESSnaDNES s Martinom Vlachynským.

INESS na DNES #64: Čo priniesol Glasgow?

Máme za sebou svetovú klimatickú konferenciu COP26. Minulú sobotu vyvrcholili dvojtýždňové rokovania a prišlo k nečakanému zvratu, uhlia sa tak rýchlo nezbavíme. A ruský ani čínsky prezident sa samitu nezúčastnili. Prišlo ale aj k dohodám - obmedzenie metánových emisií a ochrana lesov. Čo sa v Glasgowe odohralo, aké padli záväzky a ako je to s ich realizovateľnosťou? Vypočujte si #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom.

INESS na DNES #63: Veľká daňovo-odvodová reforma: Časť tretia - Firmy

Tretia časť daňovo-odvodovej reformy je odhalená, no príbeh ňou nekončí, ešte sa máme dozvedieť čo čaká živnostníkov. Na teraz, aké zmeny sa majú týkať firiem a ich zdaňovania? O tom v #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom.

INESS na DNES #62: Veľká daňovo-odvodová reforma: Časť druhá - Zdanenie práce

Pokračujeme v seriáli o daňovo-odvodovej reforme z dielne ministerstva financií. Druhý diel je venovaný zaťaženiu práce, odvodom a daniam zamestnávateľa a zamestnanca. Radovan Ďurana v #INESSnaDNES vysvetľuje a hodnotí jednotlivé opatrenia a tiež zdôrazňuje, že ide skôr o účtovnú ako daňovú revolúciu.

INESS na DNES #61: Veľká daňovo-odvodová reforma: Časť prvá - Neadresný sociálny balíček

Veľký tresk prichádza - po polroku prezentuje minister financií „Daňovo-odvodovú revolúciu“. V #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom prinášame prehľad a zhodnotenie prvej časti venovanej rodinám. Jej hlavným menovateľom je neadresnosť, čo, ako a prečo sa už dozvieme kliknutím na play.

Na Vášku #94 - Martin Bulák: Platformy so sebou nenechajú zametať

Európska komisia chce zakázať cielené online reklamy. Čo môže priniesť toto populistické „páchanie dobra“ sme sa #navrsku rozprávali s PPC špecialistom a zakladateľom spoločnosti boosters.sk Martinom Bulákom.

Na Vršku #93 - Evolúcia v školstve sa volá EDUvolúcia

Ako reformovať nereformovateľné školstvo? Povoľme konkurenciu v podobe paralelného vzdelávacieho systému EDUvolúcia! O čo ide a ako to môže fungovať #navrsku rozprávajú hostia Anton Adamčík a Miro Sopko. #EDUvolucia

Viac informácií nájdete tu: <https://www.eduvolucia.sk/>

Na Vršku #92 - Budúcnosť energetiky, alebo COP záhradníkom

Počas klimatického zasadnutia COP26 v Glasgowe sme paralelne zasadli aj my #navrsku. A kým sa hlavy pomazané dohadovali, na čom sa dohodnú, my sme zhodnotili, čo čaká európsku energetiku (a tým aj priemysel, spotrebiteľov, daňovníkov...) v najbližších rokoch z pohľadu klimatických cieľov.

Link sľubovaný v podcaste tu: <https://app.electricitymap.org/map>

Ďakujeme Vám za Vašu priazeň počas celého roka 2021!

Veľmi si Váš záujem vážime a robí nám veľkú radosť. Rozhodne nám to dodáva ešte väčšiu motiváciu naplno odštartovať podcastovú sezónu 2022.

Do počutia! :)

INESS publikácie

Prieskum ukázal, že až 2/3 Slovákov nevedia, aká je ich skutočná odmena za prácu. Dôvodom je aj to, že dnešná hrubá mzda je v skutočnosti iba **polohrubá** - zahŕňa len 74 % ceny práce. Zrušme polohrubú mzdu a nahradíme ju skutočne hrubou! Len tak sa budú zamestnanci a zamestnávatelia baviť o skutočnej odmene za prácu.

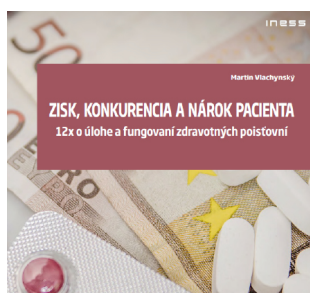

V súčasnosti (zima, 2021) prebieha na úrovni EÚ intenzívna diskusia o finálnej podobe regulácií týkajúcich sa cielenej online reklamy. Táto štúdia prináša analýzu významu týchto reklám v rôznych oblastiach hospodárstva a spoločenského života a z toho vyplývajúce negatívne dopady ich obmedzovania či úplného zrušenia.

Snaha o dekarbonizáciu EÚ so sebou nesie vysoké ceny energií. V analýze **Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka** skúmame možnosti, ako môže vláda kompenzovať priemysel a zachovať tak ekologickú výrobu v Európe, aby nedošlo k jej nahradeniu menej ekologickými dovozmi zo zahraničia.

Publikácia **Reformný reštart v zdravotníctve** je výzvou k zakotveniu systému do jasnej štruktúry síl a vzťahov tak, aby bol pripravený čeliť výzvam nielen dnešným, ale aj výzvam budúcnosti. Vyzývame k dotiahnutiu pôvodného zámeru reforiem 2004-2006: vytvorenie systému manažovanej konkurencie.

Publikáciou **Zisk, konkurencia a nárok pacienta** chceme prispieť k posunutiu debaty z 15-ročného prešľapovania k skutočným otázkam (ne)efektívnosti súčasného trhu zdravotného poistenia. Výber textov komentuje ekonomické fungovanie slovenského zdravotníctva z pohľadu (ne)funkčnosti trhových nástrojov.

V roku 2021 sa opäť rozhorela debata na tému daňového zaťaženia živnostníkov. V publikácii upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky - podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. My nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvý kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.